

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομή ἑτησίαν: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρξονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἐκαστοῦ ἔτους καὶ εἶνε ἑτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

21 Ἀυγούστου 1877

ΔΗΜΩΔΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Συνδρομὴ ἰδίᾳ σελ. 513.

ς'

Τὸ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ψυχῆς ζήτημα, οὐσιωδέστατον πρὸς κατανόησιν τῆς ἠθικῆς πρὸ πάντων ἐνεργείας αὐτῆς, ἐμελετήθη ὑπὸ τε τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς φυσιολογίας, καὶ ἐν ᾧ πρὸς τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων ἡ ἠθικὴ λεγομένη ἐλευθερία εἶναι γεγονός ἀναντιρρήτον, ὅπερ ὑποθέτουσι πᾶσαι αἱ κρίσεις καὶ πράξεις αὐτῶν καὶ ὁμιλίαι, καὶ πασῶν τῶν κοινωνιῶν οἱ νόμοι καὶ οἱ θεσμοί, εὐρέθησαν φιλόσοφοι οἵτινες τὴν ἠρνήθησαν, καθὼς ἠρνήθησαν τὴν μίαν, ταυτούσιον καὶ αὐτενεργὸν φύσιν τοῦ πνεύματος. Καὶ ἐπειδὴ τὴν νόησιν ἐθεώρησαν ὡς ἀναγκαῖον μηχανισμόν τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης, ἐθεώρησαν καὶ τὴν πράξιν ὡς ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τοῦ μηχανισμοῦ τούτου, διότι, πλὴν τινῶν ἰνστιγματικῶν καὶ ἀκουσίων ἐνεργειῶν, ἐκ τοῦ ὄργανισμοῦ ὅλως προερχομένων, πάσης πράξεως προηγείται νόησις, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶπον, ὅτι ἐπειδὴ πράξις ἄνευ λόγου δὲν ὑπάρχει, καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι ἀναγκαῖον προῖόν τῆς ὕλης ἐνεργείας, πᾶσαι αἱ πράξεις γίνονται κατ' ἀνάγκην, καὶ τὴν ἠθικὴν ἐλευθερίαν ἐξέλαβον ὡς ὀπτικὴν τινα ἀπάτην τοῦ πνεύματος, ἢ ὡς μυστηριώδη τινὰ ἰδέαν ἄνευ πραγματικοῦ ἀντικειμένου. "Ἰνα δὲ θεοβαιωθῶμεν ὅτι μυστήριον καὶ ἀπάτη δὲν ὑπάρχει, καὶ ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι πραγματικὸν γεγονός, ὡς ἡ ἐνότης καὶ ἡ ταυτότης, ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσωμεν προσεκτικῶς καὶ ἀπροκαταλήπτως τὰ ἐν ἡμῖν, καὶ ν' ἀνακλύσωμεν τὴν φύσιν τῶν λόγων ἐφ' ὧν στηρίζεται πᾶσα πράξις.

Παρατηρῶν ἐντὸς ἑαυτοῦ, εἴτε κατὰ τὴν πράξιν, εἴτε πρὸ αὐτῆς εἴτε μετ' αὐτὴν, ἕκαστος ἐξ ἡμῶν γινώσκει, ὅτι, ἐὰν δὲν ἐβιάσθη δι' ἐξωτερικῆς καὶ ἀνυπερβλήτου ἀνάγκης, εἶναι ἐλευθερὸς αὐταυτοῦ τῶν πράξεών του, ὅτι τινὰς τῶν πράξεων τούτων ἠδύνατο νὰ παραλείψῃ ἢ ν' ἀναβάλλῃ, ἄλλας νὰ πράξῃ ἄλλως ἢ ὡς ἐπραξεν, καὶ ὅτι κατὰ τὴν δεῖνα περίπτωσιν ἐπραξεν ὀρθῶς, συμφῶνως πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ εὐχαριστεῖται διὰ τοῦτο, κατὰ τινὰ ἄλλην,

1. Ὅπτιαν ἀπάτην ὀνομάζει αὐτὴν ὁ Σπινόζα, καὶ μυστικισμόν ὁ Στ. Μίλλ.

παρασύρθη ὑπὸ τινος μὴ ὀρθοῦ λόγου, δὲν ἐσκέφθη ἀρκούντως, ἐκυριεύθη ὑπὸ τινος ἐπιθυμίας ἢ πάθους, ἢ ψευδοῦς συμφέροντος, καὶ δυσαρρυστεῖται καὶ μετανοεῖ δι' ἃ, τι ἐπραξεν. Ἐντεῦθεν ἡ λεγομένη εὐθύνη, ἣν καὶ ἡμεῖς ἀποδίδομεν εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ οἱ ἄλλοι εἰς ἡμᾶς. Καὶ ἡ εὐθύνη αὕτη εἶναι ἡ θάσις ὅλου τοῦ ἠθικοῦ βίου, καὶ οὐ μόνον ἀτομικῶς ἕκαστος ἀνθρώπος ἀναγνωρίζει αὐτὴν καὶ συναισθάνεται, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς στηρίζει πᾶσαν κρίσιν περὶ τῆς ἠθικότητος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἐπ' αὐτῆς στηρίζεται ἡ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ χαρακτῆρος κοινὴ γνώμη τῶν κοινωνιῶν καὶ μέγα μέρος τῆς νομοθετικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτῶν ἐνεργείας. — Καὶ τρώντι, ἡ ἐλευθερὰ ἐνέργεια ἐξωτερικεύεται διὰ τῆς ἐργασίας καὶ γεννᾷ τὴν ἰδιοκτησίαν, καὶ ἡ κοινωνία σέβεται τὴν ἰδιοκτησίαν, καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀστικὴ λεγομένη ἐλευθερία ἢ ἐλευθερὰ ἐνέργεια ἐξωτερικεύεται διὰ τῆς ἐκφράσεως παντοίων ἐπιστημονικῶν, θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν νοημάτων, καὶ ἡ κοινωνία σέβεται τὴν ἐκφρασιν ταύτην τοῦ πνεύματος, καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου, τοῦ τύπου, τῆς συνειδήσεως, τέλος, ὅπου ἡ κυβέρνησις δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἕκαστος συντελεῖ διὰ τῆς ἐλευθερᾶς ἐνεργείας του εἰς τὴν σύστασιν καὶ ἐνεργείαν τῶν δημοσίων ἀρχῶν, καὶ ἐντεῦθεν ἡ πολιτικὴ λεγομένη ἐλευθερία. Οὐδεμία τῶν ἐλευθεριῶν τούτων εἶναι νόμιμος, ἐὰν δὲν ὑπάρχει ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία, ἢς αἱ ἄλλαι πᾶσαι εἶναι ποικίλαι χρήσεις καὶ ἐφαρμογαί. Καὶ καθὼς εἶπομεν περὶ ἐνότητος καὶ ταυτότητος, ὅτι ἐὰν δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ πνεύματι, οὐδαμοῦ ὑπάρχουσιν, ὡσαύτως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ ἐλευθερίας, ὅτι οὐδαμοῦ ὑπάρχει, ἐὰν δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ πνεύματι. Ἐξ αὐτῆς ἡ εὐθύνη, τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον τῶν πράξεων, ἡ ἀξιομισθία καὶ ἡ ἀναξιομισθία, ὁ ἐπαινος τῆς ἀρετῆς καὶ ὁ ψόγος τῆς κακίας, ἡ καλὴ καὶ ἡ κακὴ ὑπόληψις, ἡ βράβευσις καὶ ἡ τιμωρία, ἐν αὐτῇ ἡ θάσις τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου καὶ πάσης εὐνομουμένης πολιτείας. Ἡ πρέπει λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ταῦτα εἶναι ὀπτικὴ ἀπάτη καὶ μυστικισμὸς, ἢ πρέπει νὰ τὰ ἐξηγήσωμεν ἄλλως ἢ διὰ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλευθερίας. Πρέπει, δηλαδὴ, νὰ τὰ ἐξηγήσωμεν διὰ τῆς ἐν τῇ ὕλῃ ἀνάγκης, καὶ ἀπέναντι τῆς ἐξηγήσεως ταύτης οἱ τολμη-

ρότεροι τῶν ὑλιστῶν δὲν ἐδειλίασαν, διότι λέγουσιν ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία εἶναι χημικόν τι σύνθετον ὡς τὸ ἄλλο ἢ τὸ θεῖον,¹ καὶ τοὺς κοινωνικοὺς καὶ ἱστορικοὺς νόμους ἀνάγουσιν εἰς τὴν σύγκρουσιν τῆς ὕλης, τὴν ἀλληλομαχίαν τῶν ζώων καὶ τὴν ὑπερκοράτησιν τοῦ ἰσχυροτέρου.² Καὶ καθὼς μελετῶντες τὸν ἄνθρωπον ἐξωθεν ἀγνοοῦσιν ἐξ ἀνάγκης τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν, καὶ κταντῶσι νὰ τὸν ταυτίσωσι μὲ τὰ ἄλλα ζῶα, παρομοίως, προχωροῦντες διὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε μεθόδου δὲν εἶναι παράδοξον εἶναι καὶ τὸν κοινωνικὸν καὶ ἱστορικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου ταυτίζουσι μὲ τὴν ζωὴν τῶν κτηνῶν.

Ἐὰν δὲ τώρα προσεκτικῶς ἐξετάσωμεν ποιοὶ εἶναι οἱ λόγοι ἐκάστης πράξεως, ποία ἡ φύσις αὐτῶν, καὶ ποία ἡ ἐπιρροή αὐτῶν ἐπὶ τῆς θελήσεως, πάλιν πειθόμεθα, ὅτι, ἂν καὶ οὐδεμία πράξις ἄνευ λόγου, οὐχ ἦτρον ἢ θέλησις παρὰδεχομένη τὸν δεῖνα ἢ δεῖνα λόγον, δὲν ἀποβάλλει τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἐξασκεῖ αὐτὴν, καὶ οὐδὲν ὑπάρχει καταναγκαστικὸν ἐλαττήριον τῶν πράξεών μας.

Ἐλαττήριον καταναγκαστικὸν εἶναι ἐπὶ πνευματικῶν γεγονότων μεταφορικῆ ἔκφρασις λαμβανομένη καταχρηστικῶς ἐκ τῆς ἐπιστήμης τῆς ὕλης, ἐκ τῶν δυναμικῶν καὶ μηχανικῶν κινήματων, ἐν οἷς ἐπικρατεῖ ἡ ἀνάγκη, καὶ ἅτινα ὡς ἐκ τούτου καὶ μαθηματικῶς ὀρίζονται, καὶ ἀλανθάστως προβλέπονται, καὶ ὑπὸ τῆς πείρας σταθερῶς ἐπιθεωροῦνται. Οὐδεὶς τοιοῦτος μηχανισμὸς ἐν τῷ πνεύματι.—Οἱ λόγοι τῶν πράξεών μας εἶναι τὰ ἐνστίγματα, τὰ αἰσθήματα, τὰ πάθη, αἱ ιδέαι. Ἄλλοι λόγοι δὲν ὑπάρχουσι, καὶ οὐδεὶς τῶν λόγων τούτων εἶναι ἀνίκητος.—Ἄμα εἶναι κύριος ἑαυτοῦ, ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀντενεργήσῃ καὶ ἀντενεργεῖ κατὰ τοῦ ἐνστίγματος, ὑπερ ἐπικρατεῖ κατὰ τὴν πρώτην του ἡλικίαν, καὶ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν εἰς τὰ κτήνη. Τὸ αἰσθητικὸν ἐπίσης οὐδὲν ἔχει καταναγκαστικὸν, καὶ ἀπειράκις καταπνίγουμεν ἐν αἰσθημα, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν, καὶ προαιρούμεθα νὰ πράξωμεν ἄλλως ἢ ὡς αὐτὸ ὑπαγορεύει. Τὸ δὲ πάθος δὲν εἶναι εἰμὴ παράτασις αἰσθηματος κραταιουμένου διὰ τῆς ἐξέως καὶ ζωογονουμένου ὑπὸ τῆς φαντασίας. Καὶ εἰάν τὸ αἰσθητικὸν δὲν εἶναι ἀνίκητον, ἢ παράτασις ἢ μεταβάλλουσα αὐτὸ εἰς πάθος δὲν γίνεται ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς ἡμετέρας θελήσεως. Ἡ δὲ ἐξίς, εἰς ἣν ἀποδίδουσι μεγάλην ἀξίαν οἱ ὑλισταί, εἶναι ὑπὲρ πᾶν ἕτερον στοιχείον γέννημα τῆς ἐλευθερίας θελήσεως, καθ' ὅσον προέροχεται ἐκ τῆς μακρῆς ἐπανκλήσεως τῶν αὐτῶν πράξεων, αἵτινες ἀποβαίνουσι οὕτως εὐκολώτεροι, καὶ ταυτίζόμενοι μὲ τὴν ὑπαρξίν μας μεταβάλλονται εἰς δευτέραν φύσιν, καὶ ἡ ἐπανά-

1. O. v. Guine.

2. Bigsbot. Lois scientifiques du developpement des nations.

ληψις αὐτῆ δὲν γίνεται ἄνευ συναινεσεως τῆς ψυχῆς, καὶ δυνάμεθα νὰ τὴν διακόψωμεν ἄμα θελήσωμεν. Ναι μὲν κυριεύμεθα ἐνίοτε ὑπὸ τῶν ἐξέως, ἀλλ' ἀπ' οὗ τὰς ἀφίσωμεν νὰ μᾶς κυριεύσωσιν.—Ἐὰν δὲ εἴπωσιν οἱ ἀντιπρονοῦντες ὅτι ἡ ἀντενεργεῖα κατὰ τοῦ ἐνστίγματος, τοῦ αἰσθηματος, τοῦ πάθους, τῆς ἐξέως γίνεται δυνάμει ιδέας τινός, καὶ ὅτι αἱ ιδέαι παράγονται καὶ ἐνεργοῦσι κατ' ἀνάγκην, ἀπαντῶμεν ὅτι ἡ ιδέα εἶναι τὸ ἦτρον παθητικὸν ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πνεύματος, διότι εἶδομεν ὅτι καὶ ἐπὶ αἰσθητῶν ἀπαιτεῖται συνέργεια ἢ τοῦλάχιστον μὴ ἀντενεργεῖα τῆς ψυχῆς; ἵνα ἡ ἐντύπωσις μεταβληθῆ εἰς αἴσθησιν, καὶ αὐτὴ εἰς ἀντίληψιν διαμενέουσαν ἐν τῷ πνεύματι ὡς ιδέα. Ἄλλὰ πρὸς τούτοις οὐχὶ πᾶσαι αἱ ἐν ἡμῖν ιδέαι παράγονται ἐκ τῶν αἰσθητῶν. Ἐχομεν ιδέας αἵτινες εἶναι προῖόν ἰδιαιτέρας καὶ ἐσωτερικῆς ἐπεξεργασίας τῶν διδομένων τῆς αἰσθήσεως, ἄλλας, αἵτινες οὐδόλως ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ὕλικὰ ἀντικείμενα, ὡς ἡ ιδέα τοῦ ἀπειρου τόπου καὶ χρόνου, αἱ πρῶται μαθηματικαὶ ἐννοιαί, αἱ λογικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀρχαί, καὶ κυρίως αὐταὶ αἱ περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἡμετέρου πνεύματος ιδέαι, οἶον ἡ ἐνότης, ἡ ταυτότης, ἡ ἀντενεργεῖα, ἀε οὐδαμοῦ τῆς ὕλης εὐρίσκομεν καὶ μόνον ἐν ἡμῖν καθορώμεν. Καὶ ἀς προσθέσωμεν ὅτι αἱ ιδέαι αὐταὶ εἶναι αἱ σφαιρότεροι καὶ θεβαιότεροι, διότι ἡ ὕλη εἶναι τρόπον τινὰ ξένη πρὸς ἡμᾶς, εἶναι τὸ ἕτερον, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ἢ, ὡς εἶπεν εἰς τῶν ἐμβροθεστέρων τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων, ὁ κ. Ῥαυκισσόν, ἄγνωστον τι τὸ ὅπιον δὲν εἶναι πνεῦμα (ce je ne sais quoi qui n'est pas l'esprit). Ποῦ ἐν τούτοις ὁ καταναγκασμὸς τοῦ πνεύματος; πάντα εἶναι ἀνάγκη ἐν τῇ ὕλῃ, πάντα εἶναι ἐλευθερία ἐν τῷ πνεύματι, καὶ διὰ τοῦτο τὸ πνεῦμα εἶναι ἀκατάβλητον, καὶ ὑπὸ τῆς βίας ἀήττητον, ὡς ἀναρίθμητα παραδείγματα ἡρώων καὶ μαρτύρων ἀποδεικνύουσιν. Οἱ λόγοι τῶν πράξεών μας δὲν εἶναι καταναγκαστικοί, ἢ ἐλευθερία προὑπῆρχεν αὐτῶν, καὶ συνέτεινεν εἰς τὴν γέννησίν των.

Ἄς συμπεράνωμεν λοιπὸν ὅτι, παρὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ταυτότητα, ἔχει ἡ ἡμετέρα ψυχὴ καὶ ἀντενεργεῖαν, δι' ἧς ἐνεργεῖ ἐλευθερῶς, εἴτε ἐντός εἴτε ἐκτός, εἴτε ἐν τῇ νοήσει εἴτε ἐν τῇ πράξει. Ἄλλ' ἡ ἐλευθερία τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Ἡ ἐλευθερία ἐνεργεῖα αὐτῆς συνδυάζεται μὲ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐνεργεῖαν τῶν ἐκτός, καὶ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου προκύπτει ἅπας ὁ πνευματικὸς ἡμῶν βίος.—Δὲν εἶναι δὲ περιττὸν νὰ παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι καθὼς πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς ψυχῆς ἀντιστοιχοῦσιν αἱ πρῶται μαθηματικαὶ ἐννοιαὶ τοῦ σημείου, τῆς

1. Τὸν συνδυασμὸν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν ἐν τῇ φύσει ἀνάγκην ἄριστα διεφώτισεν ὁ Duc of Argyll ἐν τῷ σοφῷ αὐτοῦ ποιήματι: The reign of the law.

γραμμῆς κλ., αἵτινες ἄνευ αὐτῆς θὰ ἦσαν ἀκατανόητοι, παρομοίως ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ψυχῆς σπριζεῖται δλόκληρος ἐπιστήμη, ἡ ἠθικὴ, ἣτις ἄνευ αὐτῆς καὶ ἀκατανόητος θὰ ἦτο καὶ ἀνεφάρμοστος, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀμοιβαίου θαυμασμοῦ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων ἐρείδεται ἕτερα ἐπιστήμη, τὸ δίκαιον, καὶ ὅτι ἀμφοτέραι αἱ ἐπιστήμαι αὐταὶ ἐπιδέχονται, ἐὰν λογικῶς ἀναπτυχθῶσι, τὴν αὐτὴν τῶν μαθηματικῶν ἀκρίβειαν καὶ θεβαιότητα. Ἄς προσθέσωμεν δὲ ὅτι αἱ ἐπιστήμαι αὐταὶ, ὡς ἐπίσης ἡ λογικὴ καὶ ἡ μαθηματικὴ, ἐγεννήθησαν καὶ ἐφθασαν εἰς ἀνώτατον βαθμὸν τελειότητος πολὺ ἐνθρῶς καὶ πρὶν ἐπινοηθῶσιν αἱ θεωρίαι δι' ὧν οἱ ὑλισταὶ προσπαθοῦσι ν' ἀναγάγῃσι καὶ νὰ ὑποβάλωσι τὴν ἐνεργεῖαν καὶ τοὺς νόμους τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἐν τῇ ὕλῃ ἀνάγκην.

*Κατὰ συνέχυσιν.

II. ΓΥΝΑΙΚΑΣ.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΙ ΟΙΚΙΑΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

(Ἐκ τῶν τοῦ Σμαίλ.)

Ἡ τάξις, ἡ οὐσα πάντοτε ἡ ψυχὴ παντὸς ἔργου, ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα ἐν τῷ οἴκῳ μόνον δι' αὐτῆς δύναται τις νὰ φθάσῃ εἰς τὸ πέρας παντὸς ἔργου ἢ τάξις ἀποκλείει τὴν σύγχυσιν. Ὅπως ὅμως ὑπάρξῃ τάξις ἀπαιτεῖται ἀκρίβεια, ἕτερα οὐσιώδης ὁρατὴ πάσης ἐργασίας. Ἡ ἄτακτος, ἢ, ὡς συνήθως λέγομεν, ἡ ἀκατάστατος γυνὴ ἐμπνέει ἀηδίαν, διότι κατατρίβει τὸν χρόνον εἰς οὐδὲν λογιζομένη τοὺς παρατηροῦντας αὐτήν. Τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ διὰ τὸν ἀκατάστατον ἄνδρα. Διὰ τὸν ἐργατικὸν ἄνδρα ὁ χρόνος εἶναι χρήματα, διὰ τὴν γυναῖκα ἡ τάξις εἶναι χρήματα. Ἡ τάξις ἐπὶ γυναικῶς σημαίνει εἰρήνην οἰκογενειακὴν, ἄνετον βίον καὶ εὐτυχίαν.

Ἡ περὶ τὴν ἐργασίαν ὡσαύτως εὐχέρεια εἶναι διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰς γυναῖκας σπουδαιότητα ἀρετῆς, τοιαύτη δὲ εἶναι καὶ ἡ περὶ τὰς πράξεις σοφία, ἢ ἐκ πεφωτισμένης κρίσεως πηγάζουσα· αὐτὴ ἐν πάσῃ περιστάσει τοῦ βίου ἀναζητεῖ τὸ καλὸν καὶ προσῆκον, ἀπορρίπτεται ἐν συνέσει περὶ τοῦ πρακτέου καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως, ὑπολογίζει τὰς δαπάνας, τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας. Αἱ ἀρεταὶ αὐταὶ ἀποκτῶνται διὰ τῆς ἐμπειρίας, ὑπὸ τῆς διδασκαλίας ὑποδοηθόμεναι.

Τούτων ἕνεκεν ἀπαραίτητον εἶναι αἱ γυναῖκες ν' ἀσκῶνται περὶ τὰς ὑποθέσεις τὰς οἰκογενειακάς, ἵνα ἀποκαθίστανται ὡφέλιμοι βοηθοὶ ἐν τῷ βίῳ καὶ τῇ καθ' ἡμέραν ἐργασίᾳ. Αἱ γυναῖκες ὡσαύτως ἔχουσι ἀνάγκην διδασκαλίας καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ὅπως δύνανται νὰ ἐκτελῶσιν εὐχερῶς καὶ συνεισῶς τὰ ἀναθεωρημένα αὐταῖς καθήκοντα, ὅπως καθοδηγῶσιν ἀπὸ τῆς κοιτίδος εἰς τοὺς παῖδας, καὶ ἀνατρέψωσι καλῶς.

Τὰ κατώτερα τοῦ ἀνθρώπου πλάσματα δηγοῦνται εἰς τὰ τοῦ βίου των ἐξ ἐμφύτων ὁρμῶν καὶ αἰσθημάτων. Τὰ ἐμφυτὰ ὅμως αἰσθήματα δὲν ἀρκοῦσι διὰ τὸν ἄνθρωπον ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καλῶς βίωσῃ καὶ συντηρηθῇ, ἔχει χρεῖαν διδασκαλίας, ὁ νοῦς αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ προσδεσθῇ πάσης οἰκογενειακῆς πράξεως, δεῖν νὰ ἀναπτυχθῇ. Αἱ γυναῖκες λοιπὸν, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἡ Πρόνοια ἐναπιστεύθη τὴν φυσικὴν ὑγείαν τῶν μελλουσῶν γενεῶν, πρέπει νὰ διδάσκωνται τοὺς φυσικοὺς νόμους, διότι ἐν τῇ φυσικῇ ὑγείᾳ περικλείεται καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου φύσις.

Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὴν γυναῖκα νοῦν, ὅπως ποιεῖται χρῆσιν αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ ὅπως ἀφίνη νὰ μακρινήται· διότι ὁ Θεὸς ἐπιδαψιλεύει μὲν ἐν ἀφρονίᾳ τὰ δῶρά του, ἀλλὰ καὶ δὲν διασκορπίζει. Δὲν ἠθέλησε νὰ ὑφίσταται μόνον λύπας ἡ γυνὴ καὶ οὐδεμίαν νὰ ἔχη πρωτοβουλίαν ἐν τῷ βίῳ, οὐδ' ἐπλάσσε ταύτην μόνον καὶ μόνον ὅπως θέλῃ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς τοῦ ἀνδρὸς.

Ἡ γυνὴ ἔχει καὶ ὑπαρξίν αὐτοτελεῆ, δὲν ζῆ μόνον διὰ τοὺς ἄλλους· ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀναθεωρημένα αὐτῇ καθήκοντα τοῦ βίου εἶναι σπουδαῖα, ἔχει ἀνάγκην πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῶν καὶ τῶν φώτων τοῦ νοῦς αὐτῆς καὶ τῶν συμπαθειῶν τῆς καρδίας τῆς. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτῆς ἀποστολὴ δὲν συίσταται εἰς τὸ νὰ ἐξαίρη τὰ μάτια αὐτῆς πλεονεκτήματα, ὑπὲρ τῶν ὁποίων καταναλίσκουσι σήμερον αἱ γυναῖκες τόσον πολὺτιμον χρόνον, διότι ταῦτα, καίπερ δυνάμενα ν' αὐξήσωσιν ἐτι μᾶλλον τὰ, ἄλλως αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀρκετὰ, θέλγητρα τῆς νεότητος καὶ τῆς καλλονῆς, ἐλαχίστην παρέχουσι βοήθειαν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πραγματικοῦ καθημερινοῦ βίου.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ῥωμαίοις ὁ μέγιστος τῶν ἐπαίνων δι' εὐγενῆ γυναῖκα ἦτο ὅτι οἰκουρεῖ καὶ ὑφρίζει—*Domum mansit lanam fecit*. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς δὲ χρόνοις εἰπὸν τινες ὅτι ἡ γυνὴ ἐδιδάχθη ἀρκούντως ὅταν γνωρίζῃ τὸ σπιν χημείαν ὥστε νὰ δύναται νὰ ψήσῃ τὸ φαγητὸν τῆς, καὶ τὴν γεωγραφίαν ὥστε νὰ γνωρίζῃ τὰ δωμάτια τοῦ οἴκου τῆς. Ὁ λόρδος Βύρον, τοῦ ὁποῖου αἱ πρὸς τὴν γυναῖκα συμπάθειαι ἦσαν φύσεως ἀτελεστάτης, διεκήρυττεν ὅτι ἤθελε νὰ περιορίσῃ τὴν βιβλιοθήκην αὐτῶν εἰς μόνην τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ εἰς ἐν βιβλίον μαγειρικῆς. Ὁ τρόπος ὅμως οὗτος τοῦ θεωρεῖν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῆς γυναικῆς, καθὼς καὶ ἡ νῦν ἐπικρατοῦσα γνώμη, ἦν προανεφέρωμεν, δεικνύει διάνοιαν περιορισμένην,

1. Ἐὰν τὸ [13 τῶν γεννηθέντων τέκνων θνήσκουσι πρὸ τοῦ 5^{ου} ἔτους, ἀποδοτέον τούτο εἰς τὴν ἀγνοίαν τῶν μητέρων περὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους. Τὸ πλείστον τῶν μητέρων ἀγνοεῖ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τὴν χρῆσιν τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος καὶ τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς τροφῆς ὑγιούς. Τοιαύτη θνησιμότης δὲν ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ζῴοις.

ἢ μᾶλλον ἔλλειψιν πάσης διανοίας. Θεωρητέαν δὲ ὡς ἕλως ἰδιότροπον καὶ παρά φύσιν τὴν γνώμην ἐκείνων, οἵτινες ἐδογματίσαν νὰ κατασταθῇ ἡ γυνὴ ὑφ' ἑλως τὰς ἐπόψεις ἰσθγόρου τῷ ἀνδρὶ καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ μεταξύ ἀμφοτέρων παρά μόνον ἡ διαφορά τοῦ φύλου, ν' ἀπολαμβάνῃ τὰ αὐτὰ δικαιώματα, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ ψηφοφορεῖν ἐξαιρουμένου, ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ κατασταθῇ ὁ ἀνταγωνιστὴς τοῦ ἀνδρός, μαχομένη πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν κατάληψιν δημοσίων θέσεων, διὰ τιμᾶς, πλοῦτη, δηλ. διὰ πᾶν ὅπερ καθιστᾷ τὸν βίον πάλιν ἐγωϊστικὴν καὶ λυσσώδη.

Ἐν γένει παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ἀνατροφή καὶ ἡ παιδεία ἢ ἀρμόζουσα ἐν ἀρχῇ τοῦ βίου εἰς τὸ ἄρρεν φύλον, ἀρμόζει καὶ εἰς τὸ θῆλυ. Ἡ ἠθικὴ διδασκαλία καὶ διανοητικὴ, ἡ πληροῦσα τὴν διάνοισιν τοῦ ἀνδρός, εἶναι σωτηρικὴ καὶ διὰ τὴν γυναῖκα. Ὅλοι αἱ σκέψεις, αἱ ἐπιπτώσεις ὑπὲρ τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἀνδρός, συνηγοροῦσιν ἐνθέρμως καὶ ὑπὲρ τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως τῆς γυναικός. Εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῶν καθηκόντων τῆς γυναικός, αἱ γνώσεις αἱ θ' ἀποκτήσῃ ἐκ τῆς διδασκαλίας θὰ φανῶσιν ὠφέλιμοι καὶ δραστηκαί· ἐξ αὐτῶν θ' ἀντλήσῃ σκέψεις καὶ πρόνοιαν, ὅπως παρασκευάσῃ κάλλιον καὶ βελτιώσῃ τὰ τοῦ βίου ἔργα, ἐξ αὐτῶν δὲ θὰ πορισθῇ καὶ δύναμιν. Πλὴν τούτων ὅμως, ἔχουσα ἡ γυνὴ ἀνεπτυγμένην τὴν διάνοισιν, θὰ προφυλάξῃ ἑαυτὴν πλειότερον κατὰ τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης, εἰς ἣν ἐμβάλλει αὐτὴν ἀνύποπτος χαρακτήρ καὶ παιδικὴ ἀγνοία. Ἐκ τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς αὐτῆς ἀνατροφῆς θ' ἀρυσθῇ τρόποι· ἐπιδράσεως ἰσχυροτέρους καὶ διακριστέτους ἢ ἐκ τῶν φυτικῶν αὐτῆς θελημάτων. Ὅταν δ' ἐνεργῇ μετὰ τῆς προσήκουσας αὐτοβουλίας καὶ πεποιθήσεως ἐφ' ἑαυτὴν θ' ἀνακαλύψῃ ἀληθεῖς πηγὰς εὐζωίας καὶ οἰκτικῆς εὐδαιμονίας.

Ἄλλ' ἐὰν ὁ νοῦς καὶ ὁ χαρακτήρ τῶν γυναικῶν πρέπη νὰ καλλιεργῶνται ὑπὸ τὴν ἐποψίν τοῦ ἰδίου αὐτῶν εὐ εἶναι, δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζωμεν ὅτι τὸ τοιοῦτον θὰ συντελέσῃ πολὺ καὶ πρὸς τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων. Οἱ ἄνδρες αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ὑγιᾶ νοῦν καὶ καρδίαν, ὅταν αἱ γυναῖκες νοσῶσι κατ' ἀμφοτέρας· ἐὰν δὲ, ὡς εἶδος, ἡ ἠθικὴ διαγωγή τῶν λαῶν ἐξαρτᾶται πρὸ πάντων ἐκ τῆς οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς, ἐπιτελεῖται ὅτι ἡ παιδεία τῶν γυναικῶν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς σπουδαῖον ἐθνικὸν πρόβλημα.

Ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ καὶ ἡ διανοητικὴ δύναμις τοῦ ἀνδρός ἀνευρίσκουσι τὸν κάλλιστον αὐτῶν φύλακα καὶ τὸ στήριγμα εἰς τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν ἠθικὴν ὑπεροχὴν τῆς γυναικός· καὶ ὁσὸν μᾶλλον αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ ἐκάστου εἶναι ἀνεπτυγμέναι, τόσῳ περισσότερον θὰ ὑπάρχῃ τάξις καὶ ἁρμονία ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τὸ δὲ μεγαλεῖον

καὶ ἡ πρόοδος αὐτῆς· θὰ ἐπέλθωσιν ὡς ἀφρευτος συνέπειαι. Ὅτε ὁ Ναπολεὼν Α' ἔλεγε πρὸς πενήκοντα ἔτων ὅτι ἡ Γαλλία στερεῖται μητέρων, ἤθελε νὰ εἶπῃ, ἐν ἄλλοις λόγοις, ὅτι ὁ Γαλλικὸς λαὸς εἶχε ἀνάγκην οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς ὑπὸ γυναικῶν ἀγαθῶν, ἐναρέτων καὶ νοημόνων. Ἡ πρώτη Γαλλικὴ ἐπανάστασις περιστῆσθερὸν παράδειγμα κοινωνικῶν συμφορῶν, αἵτινες προέκυψαν διότι κατεφρονήθη ἡ ζωογόνος αὐτῆ ἐπίδρασις τῆς γυναικός. Ὅταν ἡ μεγάλη ἐκρηξις ἔλαβε χώραν, ἡ κοινωνία παρεδόθη εἰς τὸ ἐγκλημα καὶ τὴν ἀταξίαν. Ἡ ἠθικὴ, ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἡ ἀρετὴ ἐπνίγησαν ἐντὸς τοῦ ὕλισμου, ὁ χαρακτήρ τῆς γυναικός κατεβορβορώθη, ἐπαύσε τὸ πρὸς τὴν συζυγικὴν πίσιν σέβας καὶ ἡ πρὸς τὴν μητρότητα τιμὴ, ἡ διαφορά εἰσέδυσσε μέχρι τῆς οἰκτικῆς ἐστίας, ἣτις κατασιλωθεῖσα ἀπόλωσε τὴν ἀγνότητα, τὴν ἀπειτουμένην πρὸς συντήρησιν τῶν κοινωνικῶν δεσμῶν. Ἡ Γαλλία δὲν εἶχε μητέρας, διὸ καὶ τὰ τέκνα τῆς ἀπέβαλον πᾶραυτὰ πάντα δεσμόν· ἡ ἐπανάστασις δ' ἐξερράγη «ἐν μέσῳ τῶν ὕλακῶν καὶ τῆς ἀγρίας βίαις τῶν γυναικῶν.»

Ἀλλὰ τὸ τρομερὸν τοῦτο μάθημα παρεγνωρίσθη καὶ πολλάκις ἔκτοτε ἡ Γαλλία μεγάλως ὑπέφερεν ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐκείνης τῆς πειθαρχίας, τῆς ὑπακοῆς, τοῦ κράτους καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς ἐκτετῆν, ἅτινα ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ μόνον διδάσκονται. Λέγουσιν ὅτι Ναπολεὼν ὁ Γ' ἀπέδιδεν εἰς τὴν ματαιότητα τοῦ λαοῦ, εἰς τὴν ἐλλείψιν παρ' αὐτῷ ἀρχῶν καὶ εἰς τὸν μανιώδη ἔρωτα πρὸς τὰς ἡδονὰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς Γαλλίας, ἣτις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἔρριψεν ἑαυτὴν ἀδύνατον καὶ αἰμάσσουσαν εἰς τοὺς πόδας τῶν νικητῶν τῆς. Ἐπρεπεν ὅμως ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὸ ν' ἀναπτύξῃ τὰς ὀρέξεις ταύτας.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς γυναικός εἶναι ἡ αὐτὴ πανταχοῦ· εἰς πάσας τὰς χώρας τὰ ἦθη, οἱ τρόποι, ὁ χαρακτήρ τοῦ λαοῦ ἐξαρτῶνται ἐξ αὐτῆς· διεφθαρμένης οὐσίας τῆς γυναικός ἡ κοινωνία νοσεῖ, ὅσα δὲ αὐτὴ εἶναι ἀγνή καὶ πεφωτισμένη, τοσοῦτῳ ἡ κοινωνία εἶναι εὐγενής καὶ ἀξία ἑαυτῆς.

Ἡ ἐκπαίδευσις λοιπὸν τῆς γυναικός εἶναι ἐκπαιδεύσις τοῦ ἀνδρός· ὅτι ὕψος τὸν χαρακτήρα ἐκείνης ὕψος καὶ τὸν χαρακτήρα τούτου. Ὅταν ἀποδίδωμεν εὐρυτέραν ἠθικὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν γυναῖκα, ἀσφαλιζόμεν ὀλοκλήρου τῆς κοινότητος τὴν ἐλευθερίαν, διότι τὰ ἔθνη γεννῶνται ἐκ τῶν οἰκογενειῶν καὶ οἱ λαοὶ ἐκ τῶν γυναικῶν.

Ἄλλ' ὅταν λέγωμεν ὅτι ἐν ἔθνος κερδαίνει φωτίζον καὶ τελειοποιῶν τὴν γυναῖκα, δὲν ὑπάρχει οὐδεμίαν ἀμφιβολία ὅτι οὐδὲν θέλει κερδαίνει ἐὰν θέσῃ αὐτὴν εἰς διαγωνισμόν πρὸς τὸν ἄνδρα εἰς τοὺς σκληροὺς πόρους τῶν χειροτεχνιῶν καὶ τῆς πολιτικῆς· αἱ γυναῖκες ἐν τῷ

κόσμῳ δὲν δύνανται νὰ ἐκτελέσωσι τὰ εἰδικὰ ἔργα τῶν ἀνδρῶν, καθὼς καὶ οἱ ἄνδρες τὰ τῶν γυναικῶν· διὸ ὁσάκις ἡ γυνὴ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ οἴκου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ὅπως ἀσχοληθῇ εἰς ἕτερα ἔργα, τὰ ἀποτελέσματα ὑπὸ ἐποψίν κοινωνικὴν ἀπέβησαν ὀλέθρια. Κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη αἱ προσπάθειαι μεγάλων τινῶν εὐλανθρώπων ἀνδρῶν κατώρθωσαν νὰ ἐμποδίσωσι τὰς γυναικὰς νὰ ἐργάζωνται παραπλευρῶσι τοῖς ἀνδράσιν εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα, τὰ ἐργαστασία, τὰ σιδηρουργεῖα, τὰ κεραμοουργεῖα. Δὲν εἶναι σπάνιον ἐν ταῖς βορείαις χώραις νὰ ἴδῃ τις ἄνδρας καθημένους ἀργοὺς ἐν τῷ οἴκῳ, τὰς δὲ γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰς κόρας ἐργαζομένας ἐν τοῖς ἐργαστασίοις. Ἐκ τούτου ὅμως προέκυψε πλήρης ἀναστροφή τῆς τάξεως, τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς ἁρμονίας τῆς οἰκογενειακῆς.

Τὸ σύστημα τῶν ἐργαστασίων (ἔγραφέ τις ἐν τῇ Union, 1843) κῆρυξεν κατὰ πολὺ τὰ πλοῦτη τῆς χώρας, ἔρριψεν ὅμως δηλητήριον εἰς τὴν οἰκτικὴν διαγωγὴν τοῦ λαοῦ, ὅπερ εἰσέδυσεν εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας καὶ παρέλυσεν τοὺς δεσμοὺς τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας. Ἀνήρπασε τὴν γυναῖκα ἀπὸ τοῦ ἀνδρός αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα ἀπὸ τῶν γονέων, ἔτεινε δὲ τὸ δηλητήριον τοῦτο πρὸ πάντων εἰς τὸ νὰ ταπεινώσῃ τὸν χαρακτήρα τῆς γυναικός. Ἡ γυνὴ εἰδικὴν ἀποστολὴν ἔχει νὰ ἐπιτελῇ τὰ οἰκτικὰ καθήκοντα, νὰ διευθύνῃ τὸν οἶκον, ν' ἀνατρέφῃ τὴν οἰκογένειαν, νὰ προβλέπῃ τὰς ἀνάγκας καὶ νὰ διαχειρίζεται τοὺς πόρους, ἀλλὰ τὸ ἐργαστασίον δὲν ἀφίνει εἰς αὐτὴν τὸν ἀναγκαῖον χρόνον πρὸς πλήρωσιν τῶν οἰκουρῆς, τὰ δὲ τέκνα μεγαλύνονται ἄνευ μητρικῆς ἀνατροφῆς παραμελημένα, καὶ τὰ εὐγενέστερα αὐτῶν αἰσθητικὰ ἐξατμίζονται. Ἡ γυνὴ τοῦ ἐργαστασίου παύει οὕσα ἡ γλυκεῖα καὶ τρυφερὰ σύντροφος, ἡ φίλη τοῦ ἀνδρός, γίνεται συνεργάτης αὐτοῦ καὶ ἐκτίθεται ἐν μέσῳ περιστάσεων, αἵτινες συνήθως ἐξαλείφουσι τὴν μετριοφροσύνην ἐκείνην τοῦ σκέπτεσθαι καὶ φέρεσθαι, τὴν οὕσαν μίαν τῶν ἀρίστων φυλάκων τῆς ἀρετῆς. Ἄνευ κρίσεως καὶ ἀνευ μονίμων ἀρχῶν πρὸς ποδηγέτησιν αἱ νέαι κόραι τῶν ἐργαστασίων ἀποκτῶσιν ἑνωρῖς τὸ αἰσθητικὸν αὐτοβουλίας, καὶ ἀνίστανται εἰς τὰς συμβουλάς καὶ παραινέσεις τῶν γονέων τῶν συνήθως ἐγκαταλείπουσι τὸν οἶκον, καὶ μικρὴν κατὰ μικρὸν μυσταγωγούνται εἰς τὰ ἐγκλήματα τῶν συνεργατῶν αὐτῶν. Ἡ φυσικὴ ἀτμοσφαιρὰ καὶ ἡ ἠθικὴ ἐν τῇ ὁμοίᾳ ζωῶν ἐξεγείρει τὰς ταπεινάς αὐτῶν ὀρέξεις, ἡ ἐπίδρασις τοῦ κακοῦ παραδείγματος ὡς ἐπιδημικὴ καταλαμβάνει αὐτάς, οὕτω δὲ πανταχόθεν ἀνοίγονται κρουνοὶ, ἐξ ὧν ἀφθόνως ἐκρέει τὸ κακόν.

Ἐπάρχει ἐν τούτοις εἰδικὸς τις κλάδος γυ-

ναικεῖον καθηκόντων, ὅστις προκαλεῖ τὴν σπουδαίαν προσοχὴν πάντων τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ γυναικεῖου φύλου, καὶ ὅστις μέχρι τοῦδε παραδόξως παραμελήθη. Ἐνοουόμεν τὴν καλλιτέραν παρασκευὴν καὶ οἰκονομικωτέραν τῆς τροφῆς, δι' ἣν σήμερον γίνονται σκανδαλώδεις δαπάναι, διότι αἱ γυναῖκες ἀγνοοῦσι τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς μαγειρικῆς τέχνης. Ἐὰν πρέπη νὰ θεωρήσωμεν ὡς εὐεργέτην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὸν παράγοντα δύο στάχυς σίτου ἐκ γῆς οὐδὲν παραγούσης πρότερον, κατὰ πλειότερον λόγον πρέπει νὰ τιμῶμεν δημοσίᾳ τὴν συνετὴν οἰκοδέσποιναν, ἣς αἱ προσπάθειαι τείνουσιν ἀδιαλείπτως εἰς ἐλάττωσιν τῶν δαπανῶν, καὶ εἰς τὴν ἐπωφελεστέραν χρῆσιν τῶν τροφίμων, ἅτινα κομίζει ἡ ἐργασία καὶ ἡ βιομηχανία τοῦ ἀνδρός. Α. Μ.

Η ΚΑΛΚΟΥΤΤΑ

[Ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος ἐν 1876 ἔτει συγγράμματος τοῦ Alfred de Bréhat.]

Μετάφρασις Ν. Α. Λεβίδου.

Ἐπιτομή· ἴδιον σ. 523.

Γ'

Εὐρωπαῖοι, Ἀσιανοὶ, Ἀγγλοὶ, Πέρσαι, Βεγγάλιοι, Κινέζοι, Ἕλληνες, Ἀρμένιοι καὶ ἄλλοι πολλοὶ διατρέχουσι τὰς ὁδοὺς τῆς Καλκούττας ἕκαστος δραμαίως καὶ μὴ συγκαταβαίνων νὰ βίβῃ ἐν βλέμμα τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ πλησίον αὐτοῦ διαβαίνοντος. Ἐκαστος τρέχει χάριν τῆς ὑποθέσεώς του, διότι εἰς τὴν Βεγγαλίαν δὲν μεταβαίνει τις, εἰμὴ ἵνα κατασταθῇ πλοῦσις, καὶ ἅμα τοῦτο κατορθωθῇ (σπανιώτερον σήμερον ἢ ἄλλοτε) σπεύδει ἕκαστος πρὸς ἀναχώρησιν, ἵνα ἀπολαύσῃ τοῦ πλοῦτος ὑπὸ κλίμα μᾶλλον ὑγιεινὸν καὶ ἥττον θερμὸν.

Τὰ ὄχηματα εἰσὶ πολυάριθμα, διότι οἱ τε Εὐρωπαῖοι καὶ τῆς ἐξείας τινῶν ἰθαγενεῖς οὐδέποτε ἐξέρχονται πεζοί. Τρία δὲ εἰσὶ τὰ πρὸς μεταφορὰν χρέσιμα, ὄχημα, ἵππος καὶ παλαγγίνον. Εἶναι μάλιστα ἐξευτελιστικώτατον, καὶ οἱ Ἴνδοι ἀποβάλλουσι πᾶσαν καλὴν ἰδέαν, ἂν πεζὸς διατρέχῃ τὰς ἀγυῖας τῆς Καλκούττας. Καθ' ὅρισμα ὥρας τῆς ἡμέρας ὁ κάδων εἶναι τοσοῦτον σφοδρὸς, ὥστε Εὐρωπαῖος εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπομείνῃ. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ ἐμπορικοὶ ὑπάλληλοι, καὶ οἱ ἐλάχιστοι μάλιστα, ἔχουσι ἢ ὄχημα ἢ παλαγγίνον. Ἐπειδὴ δὲ στεροῦμαι προχειροτέρου παραδείγματος, θέλω παραβάλλει τὸ παλαγγίνον πρὸς κιδώτιον ἀμάξην, μὲ μόνον τὴν διαφορὰν, ὅτι ἐκεῖνο τυγχάνει τοσοῦτον μακρὸν, ὥστε εὐκόλως νὰ δύνηται τις νὰ ἐξαπλωθῆται. Ἀντὶ θερμίδων ἔχει παραποτάσματα, καὶ οἱ ἀχθοφόροι, τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν, φέρουσιν αὐτὸ ἐπ' ὤμων, βαδίζοντες γοργῶ τῷ βήματι καὶ ἐνθαρρύνοντες ἀλλήλους ἐνίοτε διὰ παρακε-

λευσμάτων. Ἐπί πλέον, ἄλλοτε ὑπῆρχον ἐν Βεγγαλίᾳ καὶ ταχυδρομεῖα τοιαῦτα, ὀργανισμένα, ἀλλ' ἢ ταχύτης, μεθ' ἧς ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ τρέχωσιν οἱ φέροντες ἐπ' ὤμων τὰ παλαγγίνια *baggers*, κατέβαλλον αὐτοῦ πάντοτε. Καὶ αἱ ἀπάνθρωποι καταχρήσεις τινῶν διευθυντῶν ταχυδρομείων ἐπήνεγκον τὴν κατάρτησιν τῶν ἀνθρώπων τούτων ταχυδρομείων, συνεπελοῦσαν ἐκ τε τῆς βελτιώσεως τῶν ὁδῶν καὶ συνεπῶς ἐκ τῆς εὐκολώτερης χρήσεως τῶν ὀχημάτων. Καὶ ἕκαστον μὲν παλαγγίνιον τιμᾶται ἀντὶ 50 μέχρις 60 ρουπίων, οἱ δὲ τέσσαρες ἀχθοφόροι, οἱ φέροντες αὐτὸ ἐπ' ὤμων, μισθοῦνται ἀντὶ 25 ρουπίων κατὰ μῆνα.

Τὸ *palanquin-carriage* εἶναι εἶδος ἀμάξης μετὰ δύο ἢ ἐνὸς καθισμάτων, σφρόμενον συνήθως ὑπ' ἐνὸς ἵππου, ἔχον θυρίδας ὡς αἱ τῶν ἀμαξῶν ὁμοιάζον πρὸς τὸ ἀπλοῦν παλαγγίνιον, εἶναι μόνον ὀλίγον ὑψηλότερον, ἀλλ' ἦτον εὐρύ. Τὰ λοιπὰ ἐν ταῖς Ἰνδίαις ἐν χρήσει ὀχήματα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, καὶ τὰ κάλλιστα τούτων προέρχονται ἐκ τῶν ἐργοστασίων τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Ἀγγλίας.

Ὅπως ἐν τούτοις οἱ ἄνθρωποι, αὐτῶ καὶ οἱ ἵπποι ἔρχονται εἰς τὴν Καλκούτταν ἐκ πάντων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου κυρίως ὁμοῦς ἐκ τῆς Ἀγγλίας, ἐκ τοῦ Εὐαίλιδος Ἀφροτηρίου, ἐκ τῆς Αὐστραλίας, τῆς Ἀραβίας, τῆς Περσίας καὶ ἐκ τινος χώρας τῆς Βεγγαλίας, καλουμένης συνήθως Χάουτς (*Hauts*). Ἐκτὸς τῶν ἐγγωρίων *ponies* (καλοῦνται δὲ *ponies* οἱ μικροὶ τῆς Καλχονίας ἵπποι) ἢ τῶν *lattoos*, ὑπάρχουσι *ponies* τῆς Ἰάθας, τιμῆς μὲν ὑπερῶν, ἀλλὰ καὶ ἀκούραστοι. Μεταχειρίζονται καὶ τοὺς ἐλέφαντας σχεδὸν καθ' ἅπασαν τὴν Βεγγαλίαν, ἀλλ' οὗτοι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν Καλκούτταν, αὐτὴ μάλιστα νὰ προχωρῶσι πέραν ὀρισμένων ὁρίων τῶν περιχώρων, καθόσον ἢ θεῶ καὶ ἢ ὁσμῇ αὐτῶν, ἐκπληττουσά τοῦ ἵππου, ἐπιφέρει δυστυχήματα. Διότι εὐκόλως κτανοεῖ τις οἶαν φοβεράν καταστροφὴν ἠδύνατο νὰ προσενηθῇ ἐν ταῖς πολυανθρώποις καὶ στεναῖς ὁδοῖς τῆς Καλκούττας παροξυσμῶς τις μανιώδης τῶν κολοσσίων ἐκείνων ζώων. Καὶ τὰς καμήλους μετεχειρίζοντο ἄλλοτε ἐν Βεγγαλίᾳ, μόνον ὁμοῦς πρὸς μεταφορὰν πραγμάτων.

Οἱ ἰνδοὶ ἠνίοχοι θαυμάζονται ἐπὶ τῇ ἐπιδεξιότητι, ἧτις ἐξασκεῖται ἐν ταῖς πληθούσαις ὁδοῖς οἱ ἰθαγενεῖς μάλιστα, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν οἱ χωρικοὶ, μετ' εἶδους τινὸς φιλοτιμίας ἐμμένουσι, μὴ ὑποχωροῦντες εἰς τὴν διάβασιν τῶν ἀμαξῶν. Τὰ μικρὰ παλαγγίνια καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ὤμων διάφορα ἐμπορεύματα φέροντες καθίστασι τὴν ἀμαξήλασιν δυσχερεστέρην. Ἐν ταῖς τῶν ἰθαγενῶν συνοικίαις διὰ τοῦτο, πρὸς ἀπο-

φυγὴν δυστυχημάτων καὶ βραδύτητος, προπορεύεται συνήθως τῆς ἀμάξης ὑπρέτης, ὅστις κρατῶν μάλιστα, κτυπᾷ, ὧθει, ἀνατρέπει ἐνίοτε τοὺς βραδύνοντας ἢ ἀπομακρυνθῶσιν Ἰνδοὺς.

Δικιεῖται δὲ ἡ Καλκούττα εἰς τρεῖς διακεκριμένας ἀλλήλων συνοικίας. Καὶ ἐν μὲν τῇ εὐρωπαϊκῇ, τῇ πρὸς τὸν ποταμὸν πλησιεστέρῃ, ὅπου αἱ ὁδοὶ εἰσὶν εὐρεῖαι, ἐκάστη οἰκογένεια κατοικεῖ συνήθως ἐν ἰδιαιτέρῃ οἰκίᾳ, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὰ αὐλή. Ἐξερχόμενός τις τῆς συνοικίας ταύτης, φθάνει εἰς τὰς μικρὰς καὶ ἀκαθάρτους ὁδοὺς, καὶ ὑπὸ μικροεμπόρων ἔθνῶν διαφόρων τῆς Ἀνατολῆς καταχομμένας, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Ἰνδοὶ, οἱ Ἀρμένιοι, καὶ οἱ Κινέζοι εἰσὶν οἱ πλειονοψηφούντες. Αἱ πενιχρὰ καὶ ἄθλια αὐτῶν καλύβαι ἐπίκεινται οὕτως εἰπεῖν ἀλλήλων ἐν εἶδει σωροῦ, καὶ τὰ ὑπ' αὐτὰς ἐργαστήρια ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἐν Ἀλγερίᾳ. Ἐν ταῖς βυρραῖς αὐτοῖς οἰκιδόται, ἐν οἷς ὑπρέτης εὐρωπαϊκὸς δὲν ἤθελε ποτε καταδεχθῆναι κατοικήσῃ, ὁ ξένος ἐκπλησσεταί μεγάλως, βλέπων ἐμπορεύματα πολυτιμώτατα, ἅτινα ὁ κινέζος ἢ ὁ ἰνδὸς ἔμπορος ἐξάγει ἐκ τοῦ βάθους τῶν κιβωτίων, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν χειροτέρων. Ἄμα τῇ ἐξαγωγῇ ἐκαστοῦ, ὁ ἔμπορος ὁμύσει, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἔπειτα, ἄμα ἀγοράσῃς τι, ἢ ἄμα σὲ ἰδὼν ἔτοιμον νὰ φύγῃς ἀπρῆκτος, ἀνοίγει ἄλλα κιβώτια καὶ ἐξάγει ἐμπορεύματα κρεῖττονος ποιότητος. Καίτοι δὲ ζητεῖ ὀκτάκις ἢ δεκάκις μείζονα τιμὴν τῆς ἀληθοῦς, καταφεύγει ἐν τούτοις εἰς μυρίας διαμαρτυρήσεις καὶ ὄρκους, ὅπως πείσῃ περὶ τῆς τοῦ μετρίου τῆς ἀπαιτήσεως καὶ τῆς τιμιότητος αὐτοῦ. Ἄν μάλιστα ἀποδείξῃ ἢ ἐπιθυμίαν νὰ ἀγοράσῃ, ἢ ἀπειρίαν, τότε καταστράφηται· πρέπει δὲ νὰ εὐχαριστηθῇ, ἂν καταβάλῃ· δέκα μόνον ρούπια δι' ὅ, τι τιμᾶται τέσσαρα ἢ πέντε.

Ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς συνοικίας εἰσὶν οἱ Κινέζοι, ἐν αἷς πωλοῦνται ἐπιπλα καὶ κιβώτια μικρὰ, ἄλλα ἀντικείμενα ἐξ ὁσίου ἐλέφαντος, ἐξ ὀστράκων, ἐκ σαντάλου, κλπ. Ἐπαγγελματὰ τινὰ, ὡς π. χ. τὸ τοῦ βάρπτου ἢ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, ἐξασκοῦνται κυρίως ὑπὸ τῶν οἴων τοῦ Οὐρανίου Κράτους. Ἡ συνοικία τῶν Κινέζων δὲν ἀπολαμβάνει ἀγαθῆς ὑπολήψεως, ἐν αὐτῇ δὲ κυρίως διαπράττονται αἱ πλειότεραι κλοπαὶ καὶ οἱ πλειότεροι φόνοι. Φέρουσι οἱ Κινέζοι τὸ ἔνδυμα τῆς ἰδίας πατρίδος, ἧτοι μικρὸν πιλίκον ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ἔχοντες τὴν κεφαλὴν κεκαρμένην, ἐκτὸς μικροῦ πλοκάμου, πίπτοντος πρὸς τὴν ῥάχιν, φοροῦσιν ἐνδύματα πλατέα ἐξ ὑφασμάτων ποικίλων καὶ περισκελίδας ποδήρεις, ὡς αἱ τῶν Ἰνδῶν. Πλήρους ἐπιτηδείότητος καὶ ὑπομονῆς τυγχάνοντες, οἱ Κινέζοι διακρίπουν κυρίως ὡς πρὸς τὸ μιμητικόν.

Ἡ συνοικία τῶν ἰθαγενῶν, ἢ συνήθως καλοῦμένη *Maohi Poles*, περιβάλλει οὕτως εἰπεῖν

τὰς τῶν Εὐρωπαϊκῶν ὡς τόσον κύκλου, οὐτινος τὰ ἄκρα φθάνουσι μέχρι τοῦ Hooghly. Καλύβαι πλειθόντιστοι, ἢ ἐκ πηλοῦ ἀχυροφόρου γῆς ἀργιλιάδους, εἰσὶν αἱ οἰκίαι τῆς συνοικίας. Ἐνίοτε μάλιστα, κατασκευάζονται ἐκ πλεγμάτων κλάδων, καὶ ὑποστηρίζονται διὰ πασσάλων, κινῶνται ὑπὸ ἀνέμων παντοίων καὶ καταπίπτουσι. Κλίμη ἐκ φύλλων ξηρῶν καὶ δύο ἢ τρεῖς σκευὴ τοῦ μαγειρείου, κάρυά τινα καὶ ναρριλῆς, ἰδοῦ ἐλόκληρος ἢ οἰκοσκευὴ τῶν ἀθλίων τούτων οἰκημάτων, ὧν οἱ κάτοικοι εἰσὶν ὑπρέτης καὶ ἄλλοι Ἰνδοὶ τῆς κατωτάτης τάξεως. Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ἀσχολοῦνται περὶ τὰ τοῦ οἴκου καὶ ἐπιμελοῦνται τῶν παιδῶν, πλέκουσαι τινες καὶ ψάλλουσι. Οἱ ἄνδρες διακρίβουσι περὶ τὸ κάπνισμα, ἢ κομῶνται παρὰ τὴν θύραν. Ἐκ τῶν ἰθαγενῶν ὁμοῦ οἱ ἔχοντες τινα περιουσίαν ἢ οἱ ἐν ἀξιώματι κατοικοῦσιν ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς συνοικίαις, ἢ πλησίον αὐτῶν. Ἐξω τοῦ οἴκου δὲν ἀπαντᾷ τις γυναῖκα, εἰμὴ ὀλίγιστας, καὶ ταύτας σχεδὸν πάσαις γραῖαις δυσειδεστάτας, ἀνηκούσας ἐν ταῖς κατωτάταις τάξεσιν. Αἱ δὲ λοιπαὶ ζῶσιν ἐγκλεισμέναι ἐν ταῖς *Zenanshs*, ὧν ἡ εἰσοδος εἶναι ἀπαγορευμένη παντὶ ἄλλῳ, ἐπιτετραμμένη δὲ μόνον τῷ οἰκοδεσπότῃ· διότι καίτοι οἱ Ἰνδοὶ εἰσὶν εἰρηνικοὶ ἐκ φύσεως, εἰσὶν ὁμοῦ καὶ λίαν εὐάλωτοι ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ Ἀγγλοὶ, κάλλιστα γινώσκοντες ὅτι ἀνωφελεῖς ἤθελεν εἶσθαι νὰ προσκόψωσι ταῖς τῶν ἰθαγενῶν προλήψεις, ἐσεβάσθησαν πάντοτε τὸ ἄσυλον τοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ. Ἐν ἡ μάλιστα ἐποχῇ κατασκευάζετο ἐν Καλκούττῃ μεγίστη ποσότης νομισμάτων κιβωτίων, ἢ κιβέρησις μετὰ πολλῆς δυσκολίας εἶχε συλλάβει τοὺς κιβηλοποιούς, διότι οὗτοι ἐξήσκησαν τὴν τέχνην αὐτῶν ἐν τῷ ἱερῷ μυχῷ τῶν *Zenanshs*.

Τὸ συντελοῦν δὲ εἰς τὸ ἀποτρέψαι τῶν γυναικῶν τῆς κατωτάτης τάξεως εἶναι τὰ βαρέα ἔργα, τὰ ὑπ' αὐτῶν ὑπὸ τὴν θερμὴν τοῦ καυτικοῦ ἡλίου ἐκτελούμενα, μετ' οὐ πολὺ δὲ μεταβάλλοντα καὶ κακιστέρων τὴν ὄψιν τῶν ἀθλίων τούτων πλασμάτων. Προσθήσατε, ὅτι ἐν Βεγγαλίᾳ δὲν ὑπάρχει σχεδὸν διάμεσον μεταξὺ παιδικῆς καὶ γερωντικῆς ἡλικίας ἢ ἡδὴ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἔτους αἱ γυναῖκες γενόμεναι μητέρες, ἄμα τῷ εἰκοστῷ πέμπτῳ γράσκουσι. Συνειθίζουσι τὰ ἐπαλείφωσι τὸ σῶμα αὐτῶν δι' ἐλαίου, ἐξαγομένου ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ κοκοφοίνικος, καὶ νὰ μασσῶσι διηνεκῶς *rawns*, τοῦθ' ὑπερ συντελεῖ εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ὀδόντων. Ἀλλὰ μόνον αἱ ὑπρέτητι, καλούμεναι *amahs*, ἐν Καλκούττῃ δύνανται νὰ δώσωσιν ἡμῖν ἰδέαν τινὰ περὶ τῶν κορῶν τῆς Ἰνδικῆς. Τινὲς λοιπὸν τούτων εἰσὶν ἀριούνητες εὐεδαῖς, καίτοι δὲ διαμένουσι συνήθως παρὰ ταῖς κυρίας αὐτῶν μεθ' ὅλης τῆς ἀγγλικῆς *strictness*, ἢ σωφροσύνης ὁμοῦ, ὡς λέγεται, δὲν εἶναι ἡ πρώτη

ἀρετὴ αὐτῶν. Καὶ οἱ ἄνδρες, ὅπως παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς, διέρχονται τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ζωῆς ἐν ταῖς ἀποκαύσεσι τοῦ *Zenanshs*, ὅπου ἡ βόμην τοῦ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος ἐνωρὶς ἀπόλλυται. Αὐτοὶ οἱ ὑπρέται, οἱ *khitmutgars*, οἱ *bearers*, περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω, οἱ τοσούτου φιλάργυροι καὶ ἰδιοτελεῖς, ἐν ὀρισμέναις τισὶν ἑορταῖς δαπανῶσι μετὰ τῶν ὀρχηστρίδων ὅσα δι' οἰκονομιῶν πολλῶν μηνῶν καὶ μετὰ μόχθων μεγάλων ἀπεθασάρισαν.

Ἄλλ' ὅς ἀφήσωμεν πρὸς στιγμὴν τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ διαίταν τῶν Ἰνδῶν, καὶ ἐξακολουθήσωμεν ὁμιλοῦντες περὶ τῆς πόλεως.

Ἄμα τῇ νυκτὶ, πᾶσαι αἱ συνοικίαι, αἱ τοσούτου θερμώδεις καὶ ζοηραὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, μεταβάλλονται εἰς κατιφεῖς, σιωπηλὰς καὶ αὐτόχρημα ἐρήμους. Μόνον περιπολῖαι ἐκ *tehaokidars*, ἰθαγενῶν ἀστυνομικῶν φυλάκων ἐν Καλκούττῃ, περιφέρονται ἐν τῇ πόλει χάριν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Φοροῦσι δὲ οὗτοι ἔνδυμα ἰνδικόν, ὡς μόνον ὅπλον ἔχοντες λόγχην ἢ ξίφος καὶ ἀσπίδα.

Ἄλλο εἶδος νυκτερινῶν περιπατητικῶν ὄντων εἶναι οἱ ἄγριοι ἄνευ, οἱ καθ' ἑκατοντάδας προσερχόμενοι τὴν νύκτα, ἵνα τραφῶσιν ἐκ τῶν εἰς τὰς ὁδοὺς ῥιπτομένων ἀκαθαρσιῶν. Ἐχουσι σῶμα ὀλίγον μεγαλειότερον τοῦ τῆς ἀλώπεκος, εἰσὶ δὲ βραχυτέρησιν καὶ ξανθοῖς, καὶ τὸ ὄξύ αὐτῶν ῥύγχος ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῆς βαιίνης. Εἶναι ἀληθές, ὅτι οὐδέποτε προσβάλλουσι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μοι εἶπον, ὅτι ἄνευ ὄπλου, ἢ τοῦλάχιστον ἄνευ βάρβδου δὲν ἤθελεν εἶσθαι φρόνιμον νὰ διαταράξῃ τις τὴν νυκτερινὴν αὐτῶν εὐωχίαν.

Δ'

Ὁ ἐν Καλκούττῃ βίος τῶν Ἀγγλῶν, μεταφρονῶντων εἰς τὰς καταχομμένας παρ' αὐτῶν χώρας τὰ ἴδια ἤθη καὶ τὰς συνήθειας, ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸν ἐν Λονδίῳ ἢ ἐν Λιβερπούλ βίον. Περὶ τὴν ἐννάτην ἢ δεκάτην ὥραν παρατίθεται τὸ πρόγευμα, συγκείμενον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ὠν καὶ τεύου, σαρδελλῶν, ἀλλάντων, σαλτσιτσῶν κλπ. Ὡς τραγήματα προσφέρονται ὀπώρα, ὧν τὸ πλεῖστον περιλαμβάνει οὐ μόνον τὰς ἐν Εὐρώπῃ φρούμενας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰθαγενεῖς, μαγγιάρια, ἀνανάσια, βάννα, καμπλεμουσσίας, πορτογαλλικὰ καὶ τὰ τοιαῦτα. Μετὰ τὸ πρόγευμα, συνήθως μάλιστα καθ' ἡν στιγμὴν γίνονται τὸ τελευταῖον φλυζάνιον τοῦ τεύου, ἔρχεται τὸ σιγάρον ἢ τὸ *hunka*. Τὰ σιγάρα κατασκευάζονται ἐν ταῖς περιχώροις τῆς Καλκούττας καὶ εἰσὶν ἀξιόλογα, ἀναλόγως μάλιστα τῆς εὐτελοῦς τιμῆς τριῶν ἢ τεσσάρων φράγκων δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. Τὰ περιφρονώτερα ἔρχονται ἐκ τῆς Μαυρίλλης.

Ἰδοῦ δὲ πῶς ἔχει συνήθως τὸ *hunka*, οὕτως τὸ ἄνομα ἀπαντᾷ πολλὰς ἐν περιγῆσιν.

Υποθέσκατε μέγαν κώδιονα ἐξ ἀργύρου ἢ χρυσάλλου, τεθειμένον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐπὶ δέσμυτος τίγριδος ἢ λεοπαρδού· προσκολλήσκατε αὐτῷ εὐρὺν καὶ μακρὴν σωλῆνα, ὑποδοκάζοντα εἰδός τι χοανίου καπνοσύγγης, ὁμοίου πρὸς τὰ τῶν ἐκκλησιῶν θυμικτήρικα. Τὸ χοάνιον τοῦτο πληροῦται καπνοῦ καὶ μικρὰς τινος ποσότητος σακχαροπῆκτου ἀρωμακτώδους, ἢ δὲ βάσις αὐτοῦ εἶναι προσηρημένη εἰς ἄλλον μακρὸν σωλῆνα, ὡς ὁ τοῦ νικητῆ. Καὶ τὸ μὲν τῶν ἄκρων τοῦ σωλῆνος τούτου τίθεται εἰς τὸ στόμα τοῦ καπνίζοντος, τὸ δὲ, συγκοινωνοῦν μετὰ τοῦ ὕδατος, ἀποψυχκίνας τὸν καπνόν. Τοιοῦτο εἶναι περίπου τὸ *houki*.

Μετὰ τὸ πρόγευμα ἕκαστος ἀποχωρεῖ εἰς τὰ ἴδια δωμάτια, καὶ περὶ τὴν πρώτην ἢ δευτέραν ὥραν ἔρχεται τὸ *dinner*, ἧτοι τὸ κελούμενον *dinner*, ὅτε προσφέρεται κρέας κρύον καὶ πέμματα διάφορα· ταῦτα καὶ μόνα ἤθελον ἀποτελέσει γεῦμα πλούσιον διὰ Γάλλον, πλὴν ὁ Ἄγγλος θεωρεῖ ταῦτα πάντα ὡς μικρὸν καὶ εὐτελέ; τι πρόγευμα. Εἶτε πρὸ τοῦ *dinner* εἶτε μετὰ τοῦτο αἱ κυρία ἐπισκέπτονται τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα, ἐν οἷς πολλάκις ἐνῶ ἐκδιπλῶνουσιν ἕκαστὸν πῆχεις ὑφασμάτων ἢ δαντέλλας, ἐνῶ δοκιμάζουσιν εἰκοσι καπέλλα, ἀπέρχονται κατόπιν, μὴ ἀγοράζουσιν τίποτε. Ὅπως περίπου ἐν Εὐρώπῃ. Ἀλλὰ τὴν ἐπομένην, τοὺν κεντῶν, κἀμνοῦσιν ἀγορὰς σημαντικὰς, διότι ἡ πολυτέλεια εἶναι καὶ ἐκεῖ μεγάλη, πάντοτε ὅπως ἐν Εὐρώπῃ! Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, αἱ κυρία ἐπισκέπτονται καὶ τὰς μεγάλας αἰθούσας τῶν πωλησέων, τὰς *auctions*, οὕτως εἶπειν τὰς δημοπρασίας. Εὐρεῖται λοιπὸν οἰκοδομαί, πρὸς τοῦτο καὶ μόνον προωρισμέναι, χρησιμεύουσι πρὸς πώλησιν διαφόρων πραγμάτων· τὰ ἐπιπλα, τὰ διάφορα κιβώτια, τὰ ἐνδύματα, παλαγγίνα, ἵπποι κλπ. πωλοῦνται ἐν τῷ ἰσογείῳ πτώματι. Ἐν τῷ πρώτῳ αἰθούσῃ μεγάλα, κεκοσμημέναι δι' ὠρολογίων, περιέχουσι διάφορα ἀντικείμενα τῆς πολυτελείας, πῖλους, ἐσθλῆτας, διάφορα ἄλλα εὐρωπαϊκὰ ἐμπορεύματα. Καὶ ὅταν αἱ ἐφημερίδες ἢ αἱ ἀγγελίαι, αἱ οἱ διεσθύνονται τῶν καταστημάτων τούτων διασπείρουσιν ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, ἀναγγέλλουσι τὴν ἐλθεσιν διαφόρων φορτίων, προσερχομένων ἐκ τοῦ Λονδίνου ἢ ἐκ τῶν Παρισίων, οἱ κομφοὶ ἐκ τῶν κατοικῶν τῆς Καλκούττας συρρέουσιν εἰς τὰς *salerooms*, εἰς τὰς αἰθούσας τῶν πωλησέων, Κύριος δὲ οἶδε τότε ἀντὶ πόσων χρημάτων οἱ πατέρες καὶ οἱ σίζυγοι πληρῶνται μίαν ὥραν περιπάτου ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις τοῦ περὶ καπνοῦ! Πλὴν ὁ ὀργανισμὸς τῶν καταστημάτων εὐκολίνει τὰ μέγιστα τοὺς ξένους, δυναμένους, ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτῶν, νὰ ἀγοράζωσι, καὶ μικρὸν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως νὰ πωλῶσι τὰ ἐπιπλα, τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὄχηματτα, ὧν ἐδέοντο κατὰ τὴν ἐν Βεγγαλίᾳ διαμονήν.

Ἡ περὶ τὸ προύριον Γουλιέλμου ἐκτεινομένη παιδεία, διασχίζομένη ὑπὸ εὐρείων ὁδῶν, ἐπιμελῶς διατηρουμένων, τυγχάνει ὁ προσφιλέστατος περιπάτος τῶν *gentry* τῆς Καλκούττας. Τὴν πρώην ἀπὸ τῆς ἑκτῆς μέχρι τῆς ὄγδοῆς ὥρας, κυρίως δὲ τὸ ἑσπέρας περὶ τὴν ἕκτην πληθὺς ἀμαξῶν καὶ ἐφιππων διατρέχουσι κατὰ πᾶσαν διεσθύνουσι τὰ Ἠλόσια ταῦτα τῆς πρωτεύουστος τῆς Βεγγαλίας. Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν ἐν Παρισίοις περιπάτων δύναται νὰ παράσχη ἔστω καὶ ἀμυδρὰν τινα ἰδέαν τῆς ζωηρότητος καὶ ποικιλίας ἐκείνης. Ἐν μέσῳ λοιπὸν πληθὺς παντοειδῶν ὀχημάτων περιφέρονται πολυάριθμοι ἄνδρες, ἵππεύοντες ἵππους καλλίστους, ἐδῶ μὲν ἡ καλέσκα τοῦ Διοικητοῦ, ἧτοι τὸ τετράτροχον ἑλαφρὸν καὶ ἀνοικτὸν ὄχημα, ἐκεῖ δὲ τὰ ὄχηματτα ῥαγία, οὐτινος οἱ θεράποντες φέρουσι πολυτελεῖς ἀνατολικὰς ἐνδυμασίας, ἵππεύοντες περὶ τὸ ὄχημα ἐκείνου ἵππους τῆς Ἀραβίας ἢ ἐγγυρῶν· ἀπὸ τῆς διατρέχει τὴν παιδείαν τὸ ἑλαφρὸν ὄχημα ἐμπορίου πλουσίου, ἐνθεν κἀκείθεν δὲ εὐρωπαϊαὶ δέσποιναι ἐν ἀμάξιαις ἀνοικταῖς, καὶ ἀμαξῶνες καὶ ἐφιπποὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν πολυτάραχον ταύτην διασκεδάσιν. Καὶ ἡ ταχύτης καὶ ἡ ὀρμή πάντων αὐτῶν εἶναι ἀνωτέρα περιγροφῆς.

Μετὰ τὸν περιπάτον, περὶ τὴν ἐβδόμην ἢ ἐβδόμην καὶ ἡμίσειαν, πάντες ἐπανερχονται, ἵνα δεῖπνήσωσι. Τρία διάφορα στοιχεῖα συνεννοῦνται, ὅπως ἀποτελέστω τὴν τράπεζαν τῶν ἐν Βεγγαλίᾳ πλουσίων εὐρωπαϊῶν. Κατὰ πρώτον ἡ ἀγγλικὴ μαγειρικὴ, ἢ βάσις καὶ τὸ στερέωμα τοῦ δείπνου· ἡ Ἰνδική, ἢ τὰ διεγερτικὰ ἡδύσματα ἐπιπλήρουσι τοῦ ἐξησθημένου στομάχου· καὶ τρίτη ἡ γαλλικὴ μαγειρικὴ, ὑπὸ τὴν μορφήν διαφόρων *conserves* ἐκ κρέατος, λαχάνων κλπ. Ἐν Βεγγαλίᾳ γίνεται ἐπίσης μεγίστη κατανάλωσις σαρδελῶν κτυίου, ἐνθυλευμένων περδίκων, ὀρυζῶν κλπ. Ἀλλὰ δυσκόλως δύναται τις νὰ φαντασθῇ τὴν πολυτέλειαν, μεθ' ἧς οἱ πλούσιοι προσφέρουσι γεύματα ἐπίσημα. Ἡ ἐξ ἀργύρου ἢ ἐπιχρῶστος ἀργύρου τραπέζοσκευῆ, ἡ πορσελάνη τῆς Κίνας ἢ τῆς Ἰαπωνίας, ταῦτα πάντα καλύπτουσι τὴν τράπεζαν καὶ τὰς μικρὰς τραπέζας τοῦ ἐστιατορίου. Οἱ ὑπηρεταὶ ἀφ' ἑτέρου, πλουτῆς καὶ ποικιλοχρήστους στολάς ἐνδεδυμένοι, εἰσὶ τοσοῦτον μᾶλλον πολυάριθμοι, καθῶσον ἕκαστος τῶν συνδιατυμῶνων ἀκολουθεῖται ὑφ' ἐνὸς ἢ δύο *khitmutgars*, ὑπηρετούντων αὐτῷ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ δείπνου. Καὶ ὁ ξένος πρὸς τοῦτοις, μεταβαίνων ὅπως δεῖπνήσῃ ἐν ξενοδοχείῳ, ἀν' ἀληθινότητι νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἴδιον *khitmutgar*, ὁραῖται νὰ ἀναγγεῖλῃ τοῦτο τῷ ξενοδόχῳ, σπεύδοντι νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ τοῦ ξένου ἕνα τῶν ὑπηρετῶν τοῦ ξενοδοχείου.

Οἱ οἶνοι, ἀφειδῶς προσφερόμενοι, προσέρχονται ἐκ πάντων τῶν μερῶν τοῦ ἡμετέρου πλανήτου· προτιμῶνται ὅμως, ὡς καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, οἱ τοῦ

Ὀπύρου, τοῦ Χέρες, τῶν Βαρδιγάλων καὶ τῆς Καμπανίας. Κατὰ τὴν ἀγγλικὴν δὲ συνήθειαν γίνονται προποσείς διάφοροι, καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ δείπνου αἱ κυρία, ἀναχωροῦσαι τοῦ ἐστιατορίου, μεταβαίνουσιν εἰς ἐγγυρὺς κειμένην αἰθούσαν, ὅπου γίνονται συνδιαλέξεις ποικίλαι, ἐκτελοῦνται τεμάχια μουσικῆς καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐνῶ οἱ ἄνδρες ἐπαναλαμβάνουσι τὰς προποσείς καὶ τὰ *speech*, διαβιβάζοντες ὁ εἰς τῷ ἄλλῳ τὰς φράσεις, τεμάχια τυροῦ, ἀρίστου καπνιστάς καὶ τὰ παρόμοια· μετὰ μίαν δὲ ἢ δύο ὥρας μεταβαίνουσι πρὸς συνάντησιν τῶν κυριῶν, αἵτινες προσφέρουσι τότε γλυκίσματα, τέτοιον περίφημον καὶ καρπὸν, σχεδὸν πάντοτε ἀνυπόφορον, τοῦθ' ὅπερ προσέρχεται ἐκ τῆς κακῆς μεθόδου περὶ τὴν κατασκευὴν.

Ἀλλὰ καὶ πάγου γίνεται μεγίστη κατανάλωσις ἐν Καλκούττᾳ, ἐρχομένου κυρίως ἐκ τῆς Ἀμερικῆς ἐντὸς πλοίων ἐπτακοσίων καὶ ὀκτακοσίων τόνων. Μεταχειρίζονται ὅμως πρὸς ψύχρανσιν τοῦ τε ὕδατος καὶ ἄλλων τινῶν ποτῶν καὶ εἰδός τι ἀγγείων, περικαλυπτομένων δι' ὀρηκμάτων βεθεργμένων, ὅπως ἐν πλείσταις χώραις τῆς Ἀνατολῆς· τὰ δοχεῖα ταῦτα τίθενται ἐν τοῖς διαδρόμοις, ὅπως προσβάλλωνται ὑπὸ τοῦ ζέματος τοῦ ἀέρος, καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ ὕδωρ ἢ τὸ ποτὸν καθίστανται ψυχρότατα.

^{Ἐστὶν συνέχισμα.}

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΦΡΥΓΙΑΣ ΜΙΔΑΣ

καὶ ὁ κουρεὺς αὐτοῦ.

Ὁ γνωρίζων νὰ σιωπᾷ, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, γνωρίζει νὰ ὀμιλῇ. Ἀλλὰ τὴν γνώσιν ταύτην ὀλίγοι δυστυχῶς ἔχουσιν. Ἡ φλυαρία καὶ ἡ ἀπέραντος πολυλογία θεωρεῖται παρὰ πολλῶν ἀρετὴ, ἢ δὲ στάθμισις τῆς γλώσσης καὶ ἐγκράτεια αὐτῆς εἶνε παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀδύνατα. Τὸ ἀνάθεκτον καὶ τὸ πρὸς τὸ λαλεῖν καὶ λέγειν εὐκατάφορον εἶχον τὸ πάλα ἐν τοῖς μάστιστα οἱ κουρεῖς. Ἦσαν δὲ τὸ πάλα οἱ κουρεῖς εὐκατάφοροι εἰς τὸ λέγειν, διότι τὰ κουρεῖα ἦσαν οἶνοι καφενεῖα. Ὡς τὴν σήμερον ἐν τοῖς καφενεῖοις συνέρχονται, ὡς τὰ πολλὰ, οἱ ἀργοὶ, οὕτω τὸ παλαιὸν ἐν τοῖς κουρεῖοις. Ἐκεῖ, ἐν τοῖς κουρεῖοις, ἠρώτων ἀλλήλους, *τί καινόν*; *λέγεται τι καινότερον*; Ὁ σοφὸς Πλούταρχος συνέγραψε περὶ ἀδολεσχίας, ἐν ἧ ἐκτίθησι τὰ κάκιστα αὐτῆς ἀποτελέσματα. Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ τοῦ Πλουτάρχου οἱ κουρεῖς πρωταγωνιστοῦσι, καὶ αὐτοὶ παρίστανται οἱ τὰ μάλιστα ἀδόλεσχοι καὶ φλύαροι.

Ἐκ τῶν πολλῶν παραδειγμάτων, τῶν ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ Πλουτάρχου ἀναφερομένων, μνημονεύομεν ἐνταῦθα τοῦ κουρεῖος ἐκείνου, ὁστις τεθεῖς εἰς τὸν τροχὸν ἐβασιάνετο. Ὁ κουρεὺς δηλ. οὗτος μαθὼν πρῶτος παρὰ τινος ἀποδράντος ἐκ Σικελίας τὴν μεγάλην τῶν Ἀθη-

ναίων συμφορὰν, ἀφείδων τὸν Πειραιᾶ ἤλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐξήγγειλε τὸ γεγονός. Ὁ δῆμος ὡς εἰκὸς ἐταράχθη, συνέλαβε τὸν κουρεῖα καὶ ἐζήτησε νὰ μάθῃ πόθεν ἐπληροφορήθη τὴν ἐν Σικελίᾳ συμφορὰν. Ἀλλ' ὁ κουρεὺς οὔτε τὸν ἀνθρώπον ἐγνώριζεν, οὔτε ἠδύνατο νὰ τὸν εὕρῃ. Ὁ δῆμος ἐξοργισθεὶς ἐτράπη εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ κουρεῖος· «βασάνιζε καὶ στρέβλου τὸν ἀλάστορα, ἐδῶα, πέπλασται ταῦτα καὶ συντέθειται. . .» Ἐκομίσθη τροχὸς καὶ κατετάθη ὁ ἀνθρώπος. Ἐν τοσούτῳ ἤλθον καὶ ἄλλοι ἀγγέλλοντες τὴν συμφορὰν. Πάντες δὲ καταλιπόντες τὸν κουρεῖα ἐν τῷ τροχῷ ἔφυγον, ἵνα ἕκαστος θρηνήσῃ τὰς οἰκείας συμφορὰς. Περὶ τὴν ἑσπέραν, ὅτε ὁ κουρεὺς ἐλύθη, ἀντὶ ν' ἀπέλθῃ εὐθὺς τῆς οἰκίας του καὶ θεραπεύσῃ τὸ σῶμά του, ἠρώτα τὸν ὑπηρετὸν νὰ μάθῃ *τίνι τρόπῳ τέθνηκαί Νικίας*. «Οὕτως, ἐπιφανεῖ ὁ Πλούταρχος, ἀμαχόν τι κακὸν καὶ ἀνοουθέτητον ἢ συνήθεια ποιεῖ τὴν ἀδολεσχίαν.» Διὸ καὶ ὁ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς Ἀρχέλαος, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ κουρεῖος· «πῶς σε κείρω, ὦ βασιλεῦ;» «Σιωπῶν», ἀπάντησεν ὁ Ἀρχέλαος.

Τοιοῦτός τις βασιλεὺς ἦτο καὶ ὁ κουρεὺς τοῦ βασιλεῖος τῆς Φρυγίας Μίδας.

Ὁ Μίδας, περὶ οὗ πρόκειται, ἦν βασιλεὺς τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Μυθονείων ἢ Λυδῶν καὶ κατέστη διάσημος καὶ γνωστότατος ἐν τῇ ἀρχαίῳ τῃ διὰ τε τὰ πλοῦτη καὶ τὴν μωρίαν αὐτοῦ συγχρόνως. Ἐκ τῆς νηπιακῆς ηλικίας αὐτοῦ ἐφανῆ ὅτι θὰ γείνη ποτὲ πλουσιώτατος. Ἐν ᾧ ἐκοιμάτο ἐν τῷ λίκνῳ μύρμηκες ἐλθόντες ἐσηκάν εἰς τὸ στόμα τοῦ θρέφους κόκκους σίτου, σύμβολον τῆς μελλούσης εὐτυχίας.

Ἐτι διασημότερος κατέστη ὁ Μίδας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Βάκχου. Ὅτε δηλαδὴ ὁ θεὸς οὗτος περιερχόμενος τὴν γῆν μετέδιδε τὸν πολιτισμὸν διδάσκων τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄλλα καὶ δὴ καὶ τῆς ἀμπέλου τὴν καλλιέργειαν, ἀπώλεσε κατὰ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ διὰ τῆς Φρυγίας τὸν Σειληνὸν ἢ Σάτυρον. Ὁ Σειληνὸς ἦτο παιδαγωγὸς τοῦ Βάκχου. Ἦτο δὲ ἀνὴρ σοφώτατος καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα μετὰ τοῦ Βάκχου εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Μίδας μαθὼν περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Σειληνοῦ ἐφρόντισε καὶ εὗρεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐδεξιόθη οὐ μόνον χάριν τοῦ Βάκχου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν σοφίαν αὐτοῦ.

Ὁ Μίδας, ἀφοῦ ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ ἐπὶ δέκα ἡμέρας τὸν Σειληνὸν, ἀπέπεμψεν αὐτὸν ἀσφαλῶς εἰς τὸν Βάκχον, ὅστις τοσοῦτον ὑπερέχρη ἐπὶ τῇ ἀνεურῆσει τοῦ Σειληνοῦ καὶ τοσοῦτον ὑπεχρεώθη εἰς τὸν Μίδαν, ὥστε ἀμέσως ἠθέλησε ν' ἀποδώσῃ αὐτῷ τὴν χάριν. Ἐπρότεινε λοιπὸν τῷ Μίδᾳ νὰ αἰτήσῃ ὅ,τι ἂν θέλῃ. Ὁ Μίδας, κατεχόμενος, φαίνεται, ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς φιλαργυρίας, οὐδὲν ἄλλο διενοήθη νὰ αἰτήσῃ παρὰ τοῦ θεοῦ ἢ πλοῦτον. Ἐζήτησε λοι-

πὸν τὴν χάριν νὰ μεταβάλλεται εἰς χρυσὸν ὅ,τι ἂν λαμβάνη καὶ ἄπτηται. Ὅποια μωρὰ αἰτησίαι! Ὁ Βάκχος ἐνόησεν ὡς θεὸς ὅτι ἡ αἰτήσις αὕτη θὰ ἔφερε τὴν δυστυχίαν πρὸ Μίδα· ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο ν' ἀρνηθῆ τὴν χάριν ἀφοῦ ὑπέσχετο. Ἐπρεπε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν ἵνα μὴ φανῆ ἡ ἀδύνατος ὡς θεὸς ἢ ἀναιρῶν τὴν ὑπόσχεσιν. Ἐνέδωκε λοιπὸν καὶ ἔκων. Ὁ Μίδας πλήρως χαρᾶς μακκρίζει ἑαυτὸν, καὶ οἰονεὶ δυσπιστῶν, ἀμέσως λαμβάνει ὅ,τι παρουσιάσθη αὐτῷ. Κόπτει κλάδον δένδρου καὶ ἀμέσως μεταβάλλεται εἰς χρυσόν· λαμβάνει μικρὸν χάλικα καὶ ὁ χάλιξ γίγνεται χρυσοῦς· παίρνει χῶμα καὶ τὸ χῶμα εἶνε ὄγκος χρυσοῦ. Οἱ στάχυς τῶν ἀγρῶν, τὰ μῆλα τῶν δένδρων, αἱ θύρκι καὶ οἱ τοῖχοι τῶν ἀνακτόρων, τὰ πάντα μεταβάλλονται εἰς χρυσόν. Ὅποια χαρὰ! Ὅποια ἡδύτης καὶ εὐφροσύνη ἢ μεταβολὴ τῶν πάντων εἰς χρυσόν! Ἐκτοτε διεδόθη ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν ἡ φήμη περὶ τοῦ μεγάλου πλοῦτου, ὃν εἶχεν ὁ Μίδας, καὶ ὁ πλοῦτος αὐτοῦ κατέστη παροιμιώδης.

Ὁ Μίδας ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ δοκιμάσῃ τὰ δεινὰ ἀποτελέσματα τῆς μωρᾶς αἰτήσεώς του. Ἐπειδὴ τὰ πάντα μεταβάλλοντο εἰς χρυσόν, εἰς χρυσὸν μεταβάλλετο καὶ ὁ ἄρτος καὶ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ οἶνος καὶ τὰ φαγητά. Δὲν ἐτόλμα λοιπὸν οὔτε νὰ φάγῃ, οὔτε νὰ πῖνῃ, ἀλλ' οὐδὲ νὰ ψαύσῃ πλέον τι.

Ὁ Μίδας δὲν ἐδύνατο βεβαίως ἐπὶ πολὺ νὰ ζῆσῃ ὁ θάνατός του ἦτο ἄρρευτος. Κατέφυγε πάλιν εἰς τὸν εὐγνώμονα θεὸν Βάκχον· ὑψώσας τὰς χεῖρας πρὸς αὐτὸν ἰκέτευεν· « Συγχώρησον, ὦ θεέ, τὴν μωρίαν μου· τανῦν ἀναγνωρίζω ὅτι ἤμαρτον αἰτήσας τοιοῦτον αἴτημα· εὐσπλαγχνίσθητι δυστυχῶντα, ὅστις σὲ ἰκετεύει καὶ ἀφάρετον τὰ λαμπρὰ μὲν, ἀλλ' ὀλέθρια δῶρα.» Ὁ Βάκχος δὲν ἦτο ἀκαμπτος, ἦτο ὁ φιλανθρωπότητος τῶν θεῶν· ἔπειτα δὲν ἐδύνατο νὰ λησμονήσῃ τόσον εὐκόλως καὶ ταχέως τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Μίδα. Ἀπερᾶσις λοιπὸν ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τοῦ τρομεροῦ δυστυχήματος. Ἡ θεοραπεία, ἣν ἐπρότεινε τῷ Μίδῃ, ἦτο λίαν εὐκόλος· ἀπελθε, εἶπεν αὐτῷ, εἰς τὸν πλησίον τῶν Σάρδεων ποταμὸν, εἰς τὸν Πικτωλὸν· βάδιζε ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τοῦ ποταμοῦ τὰς πηγὰς· λούσθητι ἐν τῷ ποταμῷ καὶ ἀμέσως θὰ θεραπευθῆς.

Ὁ Μίδας ὑπήκουσεν εἰς τὴν παραγγελίαν τοῦ θεοῦ, ἐπορεύθη εἰς τὸν ποταμὸν, ἐλούσθη καὶ λουσθεὶς ἀφῆκεν ἐν τῷ ποταμῷ τὸν χρυσόν, ὡς ἄλλοτε Νικιανὸς ὁ Σύρος ἀφῆκεν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ τὴν λέπραν.

Ὁ Μίδας ἀπαλλαγεὶς ἐκ τοῦ δεινοῦ, εἰς ὃ περιέπεσεν ἰδίαις αὐτοῦ ἀτασθαλίαις, ἔζη τανῦν εὐτυχῆς καὶ εὐδαίμων, διὰ τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ δυνάμενος ν' ἀπολαύῃ οὐ τινας ἤθελεν. Ἐζῆ δὲ ὡς τὰ πολλὰ ἐν ταῖς ἐξοχαῖς καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν

ἀκούων τὸν Πῆν, τὸν αὐλὸν παίζοντα, καὶ εὐφραίνεμενος ἐκ τῆς μουσικῆς τοῦ θεοῦ. Ἀλλ' ἂν ἦτο εὐδαίμων διὰ ταῦτα, οὔτε ἡ μετὰ τοῦ Σειληνοῦ ἀναστροφή του, οὔτε τὰ διδάγματα ἐκείνου κατέστησαν δυστυχῶς τὸν Μίδαν συνετὸν καὶ εὖ φρονούντα. Ὁ Μίδας ἐναπλέχθη εἰς τὴν ἔριν δύο θεῶν καὶ κατέστη δικαστὴς αὐτῶν. Τὸ δικάζειν καὶ κρίνειν εἶνε εὐκόλον, ἀλλ' ὁ δικάζων ἐξ ἀνάγκης γίγνεται ἐχθρὸς τῷ ἑτέρῳ τῶν δικαζομένων. Ὁ Μίδας δυστυχῶς δὲν εἶχε τὴν κοινὸν νοῦν καὶ δὲν κατώρθωσε ν' ἀποφύγῃ τὴν κρίσιν, ἐν ᾧ πάντως θὰ ἐγνώριζεν ὅτι οἱ θεοὶ τότε εἶχον πάθη. Οἱ θεοὶ δὲν ἦσαν ἄλλο τι ἢ ἀποθεωθέντες ἄνθρωποι. Ἐπομένως καὶ αὐτὸς ὁ τῆς μουσικῆς καὶ ποιήσεως ἀρχηγέτης δὲν ἦτο ἄνευ παθῶν. Οἱ ἐρίζοντες θεοὶ ἦσαν ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Πῆν. Ὁ Πῆν, ὁ χονδροειδὴς καὶ ἀγροῦτος ἐκεῖνος θεός, ὁ πόδας ἔχων τράγου καὶ κέρατα ἐν τῇ κεφαλῇ, δὲν ἐγνώριζε τὸ Γνωθὶ σαυτόν. Ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο ἀνώτερος τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῇ μουσικῇ. Προεκάλεσε λοιπὸν τὸν Ἀπόλλωνα εἰς διαγωνισμόν. Ὁ ἀγὼν ἐγένετο ἐνώπιον τῆς Α. Μ. τοῦ Μίδα. Ὁ μῦθος δὲν λέγει εἰς ἡμᾶς, ἂν ὁ Μίδας ἦτο φίλος τῆς μουσικῆς, καὶ ἂν εἶχεν ἔρωτα πρὸς τὰς ὠραίας τέχνας. Ἀφοῦ ὅμως ἐξελέχθη δικαστὴς, οὐδὲν τὸ παράδοξον ὅτι ἦτο ἐραστὴς τῆς μουσικῆς. Οἱ δύο θεοὶ ἐπαιζῶν, ὁ μὲν τὸν αὐλόν, ὁ δὲ Ἀπόλλων τὴν λύραν. Ὁ Μίδας ἀντι νὰ θαλχθῆ ὑπὸ τῆς λύρας τοῦ Ἀπόλλωνος, εὐηρεστήθη εἰς τὸν αὐλὸν τοῦ Πῆνός καὶ ἔκριεν ἀνώτερον τὴν Πῆνα.

Ὁ Ἀπόλλων δὲν ἦτο, ὡς θεός, ἄνευ χολῆς. Ὁ Ἀπόλλων ἐξηλοτύπησεν, ἐχολώθη. Ἀπερᾶσις λοιπὸν νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἀναίσθητον εἰς τὴν λύραν τοῦ Μίδα, ὡς ἄλλοτε ἐτιμώρησε τὸν Μαρσύαν, ὃν ἐξέδαρε ζῶντα, διότι ἠθέλησε νὰ διαγωνισθῆ πρὸς αὐτὸν περὶ μουσικῆς.

Ὁ Ἀπόλλων δὲν ἐξέδαρε τὸν Μίδαν· ἐτιμώρησεν ὅμως αὐτὸν διὰ τιμωρίας πολὺ βαρυτέρας καὶ μᾶλλον ἐπονειδίστου. Ὁ Ἀπόλλων ἰδὼν ὅτι ὁ Μίδας οὐδεμίαν εἶχε τῆς μουσικῆς γνώσιν, ὅτι εὐηρεστῆτο εἰς τὰ ἀσιανὰ ἄσματα, ἐτιμώρησεν αὐτὸν ἀξίως τῆς εὐμουσίας του. Καὶ κατὰ τινὰς μὲν μετέβαλεν αὐτὸν εἰς ὄνον, κατ' ἄλλους δὲ ἔδωκεν αὐτῷ ὄνον ὄτα. Καὶ ἰδοὺ ὁ Μίδας ἔχων ὄτα ὄνου. Πόθεν ὅμως ἐγνώσθη ὅτι ὁ Μίδας εἶχε τοιαῦτα ὄτα;

Ὁ Μίδας ἐφρόντισεν ἀμέσως νὰ καλύψῃ τὸ αἶσχος αὐτοῦ· κατασκεύασε λοιπὸν τιάραν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νὰ κρύπτῃ τὰ ὄτα καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ γνωρίζῃ τοῦτο· ἀλλὰ, καὶ ἂν ἐγνώριζεν, ἐτόλμα νὰ τὸ δημοσιεύσῃ; Πῶς λοιπὸν ἐγνώσθη τὸ συμβεβηκὸς τοῦ Μίδα; Τὸ συμβεβηκὸς ἐγνώσθη διὰ τοῦ κουρέως αὐτοῦ. Οἱ κουρεῖς, ὡς εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἦσαν λάλοι καὶ φλύαροι καὶ οὐδὲν ἐδύνατο νὰ φυλάττωσι μυστικόν. Ὁ τὸν Μίδαν κείρων δὲν διεφόρε βεβαίως

τῶν συναδέλφων αὐτῷ κουρέων. Ὅτε ὁ κείρων τὸν Μίδαν εἶδεν αὐτὸν ἔχοντα ὄνου ὄτα, βεβαίως ἐπαλάχη· ἀλλ' ἐτόλμα καὶ νὰ τὸ δημοσιεύσῃ; Οἱ σύρανοι δὲν δυσκολεύονται ν' ἀφαιρῶσι τῶν ἄλλων τὴν ζωὴν. Διούσιος ὁ τῶν Συρακουσῶν τύραννος, ἀκούσας ὅτι ὁ κουρεὺς αὐτοῦ ἐκαυχῆτο ὅτι ἐκ τοῦ ξυραφίου αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ του, διέταξε καὶ ἀνεσκολόπισαν αὐτόν.

Ὁ κουρεὺς τοῦ Μίδα ἐγνώριζε μὲν ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ θὰ ἐτιμώρει αὐτὸν σκληρῶς καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ δημοσιεύσῃ ὅτι αὐτὸς ἔχει ὄτα ὄνου, δὲν ἐδύνατο ὅμως καὶ νὰ κρατήσῃ αὐτὸ μυστικόν. Τί λοιπὸν ἔπρεπε νὰ πράξῃ; Ὁ μὲν εἶδος ἐμπόδιζεν αὐτόν, ἡ δὲ ἐμφοτος αὐτῷ τάσις πρὸς τὸ ἐκμυστηρεῦν ὅτι ἐγνώριζεν ἠπανάγκασεν αὐτόν καὶ ἐπέβλεψε νὰ δημοσιεύσῃ τὸ γεγονός. Τί λοιπὸν μηχανάται; Ἐπεινόησε τὸ ἔξῃ· ἐξελθὼν ἔξω εἰς τοὺς ἀγρούς ὠρυξε λάκκον καὶ ἐν τῷ λάκκῳ ἐφώνησεν· ὁ Μίδας ἔχει ὄτα ὄνου, ὁ Μίδας ἔχει ὄτα ὄνου, ἀπεχώρησε δὲ χαιρῶν καὶ εὐφραίνεμενος ὅτι ἀπηλλάγη ἀπὸ βάρους, ὅπερ ἐπέβλεπε αὐτόν. Ἡμεῖς λέγομεν ὅτι καὶ ὁ τοῖχος ἔχει αὐτιά, ὁ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκήρυξεν ὅτι οὐδὲν κρυπτόν ἢ οὐ μὴ φανερόν ῥήνηται. Καὶ ἡ γῆ, εἴτε διότι καὶ αὕτη τότε ἦτο θιά καὶ ὡς γυνὴ δὲν ἐδύνατο νὰ κρατήσῃ τὸ μυστικόν, εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν, δὲν ἐδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὸ μυστικόν, ὅπερ ἐνεπιστεύθη αὐτῇ ὁ κουρεὺς. Ἐξήγαγε λοιπὸν ἐκ τοῦ λάκκου ἐκεῖνου καλᾶ μους, λέγει ἡ παράδοσις, καὶ οἱ δόκαιοι ἀπέδιδον εἰς τὸν ἄερα τὴν φωνήν· ὁ Μίδας ἔχει ὄτα ὄνου, ὁ Μίδας ἔχει ὄτα ὄνου. Δὲν λέγει ὅμως ἡμεῖς ἢ παράδοσις τί ἐγένετο ὁ κουρεὺς καὶ τί κατ' αὐτοῦ διέταξεν ὁ μεγαλειότατος Μίδας, ἂν τὸ ἔμαθεν.¹

ΑΚΑΝΘΩΔΗΣ Η ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΟΞΑΝ ΟΔΟΣ
(Ἐκ τῶν τοῦ Ἀνδρῆσεν).

Παλαιόν τι παρχμύθιον, ἐπιγραφόμενον « Ἀκανθῶδης ἢ πρὸς τὴν δόξαν ὁδός », διηγεῖται πῶς γενναῖός τις κυνηγός, ἔχων τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διατρέξῃ τὴν ὁδὸν ταύτην, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους ν' ἀνέλθῃ εἰς μεγάλας δόξας καὶ τιμὰς, ἀλλ' ἀφ' οὗ πρότερον ὑπέστη μωροῦς κόπους καὶ ἀγῶνας καὶ εἰς σπουδαίους κινδύνους ὑπεβλήθη ἢ ζωὴ αὐτοῦ. Πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἤκουσαν βεβαίως παιδίᾳ ἔτι τὸ παρχμύθιον τοῦτο, ἄλλοι ἴσως ἀργότερον εἰς ἡλικίαν ὠριμωτέρην τὸ ἀνέγνωσαν, καὶ θὰ ἐσυλλογίσθη ἕκαστος τὴν ἀγνωστον τοῖς ἄλλοις ἀκανθῶδη ὁδὸν ἣν διατρέχει, καὶ τοὺς κόπους καὶ ἀγῶνας, οὓς αὐτὸς ὑφίσταται. Ὁ μῦθος καίτοι ἐγγύτατα τῆς πραγματικότητος, ἀλλ' ὁ μῦθος ἔχει τὴν κανονικὴν αὐτοῦ λύσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἐν ᾧ ἐν τῇ πραγματικότητι συχνότατα ἢ λύσις τίθηται.

ταὶ πέραν τοῦ γήϊνου βίου, ἐν τῇ αἰωνιότητι.

Ἡ ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων εἶναι εἶδος μαγικοῦ φανοῦ, δεικνύοντος ἡμῖν διὰ φωτεινῶν εἰκόνων ἐπὶ τῆς σκοτεινῆς βάσεως τῶν αἰώνων, τοὺς εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος, τοὺς μάρτυρας τῆς μεγαλοφυΐας, θαδίζοντες τὴν ἀκανθῶδη πρὸς τὴν δόξαν ὁδόν.

Αἱ φωτειναὶ αὗται εἰκόνες προεξέχουσιν ἐκ πάντων τῶν αἰώνων καὶ ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν, ἐπιφάνεται ἐκάστη ἐπὶ μίαν μόνον στιγμήν, ἀλλ' ὅμως παριστώσα τὰς πράξεις ὀλοκλήρου βίου, μετὰ τῶν κατὰ τὸ διάστημα αὐτοῦ ἀγῶνων καὶ νικῶν. Ἄς ἴδωμεν σποράδην ἐν τῷ μαγικῷ φανῷ τινὰς ἐκ τῆς στρατιᾶς τῶν μαρτύρων, τῆς μεγάλης ἐκείνης στρατιᾶς, ἧτις οὐδέποτε θὰ παύσῃται ἀύξανομένη, ἐν ὅσῳ ὑφίσταται ἡ γῆ.

Βλέπομεν ἀμφιθέκτρον πλήρες θεατῶν, αἱ Νεφέλαι τοῦ Ἀριστοφάνους διὰ χειμᾶρου σκιωμμάτων καὶ ἀστεϊσμῶν φαιδρύνουσι τὸν ὄχλον. Ἀπὸ τῆς σκηνῆς καταγελᾶται καὶ ἐξουθενίζεται ὁ ἐξοχώτατος τῶν Ἀθηνῶν ἀνὴρ, ἐκεῖνος οὗ ἡ διάνοις ἤρθη ὑπεράνω πάντων τῶν θεῶν τῆς ἀρχαιότητος, καὶ οὐ αἱ ἀφελεῖς διδασκαί νεάν εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἔδωκαν τροπὴν. Ὁ Σωκράτης εἶναι παρὼν εἰς τὸ θέατρον. Ἀναβαίνει ἐπὶ ἔδρας τινὸς καὶ ἴσταται ὅπως τὸ γελῶν πλήθος περιεργασθῆ, καὶ κρίνῃ ἂν ἡ ἐν τῇ σκηνῇ χλευαστικὴ εἰκὼν ὀμοιάζῃ αὐτῷ. Ἴσταται ὄρθιος πρὸ αὐτῶν, πάντων ὑπερέχων.

Οὐχὶ ἡ ἐλαία, ἀλλὰ σὺ, φαρμακερὸν κώνειον, ἔπρεπε νὰ ἦσο τὸ σύμβολον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐπτὰ πόλεις διαμυρισθητοῦσιν ἀλλήλαις τὴν τιμὴν ὅτι ἐγέννησαν τὸν Ὀμηρον. ... ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ!— Ἴδετε αὐτὸν ζῶντα! Πένης καὶ ἄθλιος διατρέχει τὰς ἐπτὰ ἐκείνας πόλεις, ἀπαγγέλλων τοὺς θεοὺς στίχους του, ὅπως πορισθῆ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἢ δυστυχία καὶ αἱ ταλαιπωρίαι ἐλευθέρων τὴν κόμην του!— Ὁ μέγας τῶν θεῶν δημιουργὸς εἶναι τυφλὸς καὶ μόνος· αἱ ἀκανθαὶ τῆς πρὸς τὴν δόξαν ὁδοῦ κατέσχισαν εἰς βράκχιν τὸν μανδύαν τοῦ ἀνακτοῦ τῶν ποιητῶν.

Τὰ ἔπη τοῦ ζῶσιν ἔτι, ταῦτα δὲ καὶ μόνον ἔσωσαν ἀπὸ τῆς λήθης καὶ τῆς μηδενίας τοὺς θεοὺς καὶ ἥρωας τῆς ἀρχαιότητος!

Ἐτέρω εἰκὼν μεταφέρει ἡμᾶς ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολάς· ὅποια ἀπόστασις καὶ τόπων καὶ χρόνων! Ἀλλὰ καὶ οὕτως αἱ αὐταὶ ἀκανθαὶ καὶ τρίβολοι ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν δόξαν ἀτραποῦ· ὁ σκόλυμος ἀνθεὶ ἐπὶ τοῦ τάφου καὶ ἄγρια χόρτα καλύπτουσιν αὐτὰν, προτοῦ νὰ τὸν κοσμήσωσιν αἱ ἐπαρχόμεναί γενεαὶ δι' ἀνθέων.

Ἦτὸ τὴν σκιαν φαινίμων προχωροῦσι κἀμῆλοι, βαρέα φέρουσι φορτία Ἰνδικοῦ, καὶ ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμένων. Ὁ κύριος τῆς χώρας ἀποστέλλει ταῦτα δῶρον εἰς τὸν ἄνδρα, οὐ τὰ

¹ Έστια, ἐν μετέωρῳ τῷ β. Κ. Νεστοροῦ, ἄρθρον ἐν τῷ Περὶ Ἑλλήνων.

ἄσματα εἰσὶν ἡ χαρὰ τοῦ λαοῦ καὶ ἡ τιμὴ τῆς χώρας. Ἐκεῖνος, ὃν ὁ φθόνος καὶ ἡ συκοφαντικὴ ἐξεδίωξαν τῆς πατρικῆς γῆς, ἀνευρέθη.—Ἡ φέρουσα τὰ θεοκρατικὰ δῶρα συνοδία εἶναι ἐγγὺς τῆς πολίτης, ἥτις παρέσχεον ἄστυλον τῷ ποιητῇ. Τὴν πορείαν αὐτῆς ἀνακόπτει ἐκ τῆς πύλης τῆς πολίτης ἐκεῖνης ἐξερχομένη εὐάριθμος νεκρικὴ συνοδία. Ἐντὺς φορείου πενιχροῦ κείται ὁ νεκρὸς τοῦ ἀνδρὸς ὃν ἐζήτουν· ὁ Φιρδούσης. . . . , φθὰς ἤδη εἰς τὸ τέρας τῆς ἀκανθώδους πρὸς τὴν δόξαν ἐδοῦ.

Ἀφρικανὸς ῥικενδύτης κἀθηται ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων κλιμάκων τῶν μεγάρων τῆς πρωτεύουσος τῆς Πορτογαλλίας καὶ ἐπαίτεϊ—εἶναι ὁ πιστὸς τοῦ Κάμοενς δούλος· ἄνευ αὐτοῦ καὶ τῶν θλίγων χαλκίνων κερματίων ἄτινα τῷ βίπτουσιν, ὁ κύριός του, «ὁ αἰοδὸς τῶν Λουσιτανιάδων», ἤθελεν ἀποθάνει τῆς πείνης.

Νῦν μεγαλοπρεπέστατον μνημεῖον κοσμεῖ τὸν τάφον τοῦ Κάμοενς.

Ἐτέρω πάλιν εἰκῶν.

Ἄφρὸς ὡς πτόμα, μὲ μακρὰν ἀτημέλητον γενεάδα προβάλλει τὴν κεφαλήν αὐτοῦ ὀπισθεν σιδηρῶν κιγκλιδίων εἰς ἀνήρ. «Ἐκκαμίαν ἀνακάλυψιν, ἀνακάλυψιν μεγίστην, ἥς ὁμοία ἀπὸ πολλῶν αἰώνων δὲν ἐγένετο!» κρυγάζει, «καὶ μὲ κρατοῦσι διὰ τοῦτο ἐπὶ εἰκοσι καὶ πλέον ἔτη καθειργμένον ἐνταῦθα!»—«Ποῖος εἶναι αὐτός;» —«Τρελός!» ἀποκρίνεται ὁ διευθυντὴς τοῦ φρενοκομείου. «Ἡ παρρησιότης του εἶναι πρῶτότυπος, καὶ μέχρι τοῦδε δὲν ἔχει πάθει τοιαύτην ἄλλοις ἄνθρωπος· φαντάζεσαι ὅτι δύναται νὰ κινή μηχανὰς διὰ τοῦ ἀτμοῦ!» Ὁ ἀνὴρ ἐκείνος εἶναι ὁ Σολομών Δε-Κῶς, ὁ ἐφευρέτης τοῦ ἀτμοῦ, ὅστις, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τον ἐνοήσωσιν οἱ σύγχρονοί του, ἀποθνήσκει καθειργμένως ἐν φρενοκομείῳ.

Ἴδου ὁ Κολόμβος, ὃν ἄλλοτε ἐμπιζόντες παρηκολούθουν οἱ παῖδες τῶν τριῶν, διότι ἤθελε ν' ἀνακάλυψιν ἕνα νέον κόσμον—τὸν κόσμον ἐκεῖνον τὸν ἀνεκάλυψεν. Οἱ κώδωνες κρούονται εὐφροσύνως ἐπὶ τῇ θρικυθικῇ αὐτοῦ ἐπανόδῳ, ἀλλ' οἱ κώδωνες τοῦ φθόνου ἠχοῦσι μετὰ μικρὸν ἰσχυρότερον. Ὁ δωρησάμενος τῷ βασιλεῖ τῆς Ἰσπανίας τὴν χρυσὴν ἀμερικανικὴν ἠπειρον, ἣν ἀνεκάλυψε, λαμβάνει θειραίας σιδηρᾶς ἀλύσεις ὡς ἀμοιβήν.

Πλουσίαι εἰς τοιαύτης εἰκόνος εἶναι ἡ ἀκανθώδης πρὸς τὴν δόξαν ἄγουσα ἀτραπός.

Ἐν σκότει καὶ νυκτὶ κἀθηται ἐκεῖ ὁ καταμετρήσας τὰ ὕψη τῶν ὄρεων τῆς σαλήνης, ὁ μέχρι πλανητῶν καὶ ἀστέρων ἐξορμήσας εἰς τὸ ἄπειρον διάστημα τοῦ κόσμου, ὁ κατανοήσας τὸ ζωογονοῦν τὴν φύσιν πνεῦμα, ὁ αἰσθανόμενος ὅτι ἡ γῆ στρέφεται περὶ ἑαυτὴν· ὁ Γαλιλαῖος. Τυφλὸς καὶ κωφός, προβεβηκώς ἤδη τὴν ἡλικίαν, βασιανζόμενος ὑπὸ τύψεως συνειδήτος διὰ τὴν

ἄρνησιν τῶν δοξασιῶν αὐτοῦ, μόλις ἔχων τὴν δύναμιν ν' ἀνεγείρῃ τὸν πόδα του, τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον πόδα, δι' οὐ ποτὲ ἐν ὀδῷ ψυχῆς, ἀναγκασόμενος ν' ἀρνηθῇ καὶ διαψεύσῃ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἐπληξῆς τὴν γῆν, φωνῶν μετ' ἀγανακτήσεως· «Καὶ ὅμως κινεῖται!»

Ἴδου γυνὴ παιδὸς ἔχουσα φρένας, ἐνθουσιασμένη καὶ πίστιν ἄπειρον—προπορεύεται φέρουσα τὴν σημαίαν, καὶ δι' αὐτῆς νικᾷ καὶ σώζεται ἡ πατρίς τῆς. Ἀντηχοῦσι παιῖνες—καὶ ἀνάπτεται πυρὰ. Ἰωάννα, ἡ παρθένος τῆς Ἀυρηλίας, κἀίστα ὡς μάγισσα.

Παρὰ τὸν μεσαῖον ἰστὸν πλοίου ἀποπλέοντος ἐκ τῆς Δανίας, ἴσταται ἀνὴρ, τὸ ἕστατον βίπτων βλέμμα πρὸς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα του. Ὁ Τόχων Βράχιος, ὁ τὸ ὄνομα τῆς Δανίας μέχρι τῶν ἀστρῶν ὕψους, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἀνταμοιβὴν μὲ χολὴν καὶ πικρίας ποτισθεὶς, φεύγει εἰς ξένας μεταβαίνων χώρας. «Πανταχοῦ εὐρίσκειται οὐρανός, τί ἄλλο θέλω;» εἰσὶν αὐτολεξεῖ οἱ λόγοι τοῦ μεγάλου ἀστρονόμου. Ἀποπλεῖ ὁ ἐξοχώτατος τῆς Δανίας ἀνὴρ, καὶ εἰς τὰ ξένα εὐρίσκει τιμὰς καὶ ἀνάπαυσιν.

Πυκνὸν πλῆθος συνωθεῖται παρὰ τὰς ὄχθας μεγάλου ποταμοῦ ἐν Ἀμερικῇ· ἐν πλοῖον θὰ πλεύσῃ, περιφρονῶν ἄνεμον καὶ καιρὸν, διότι λέγεται ὅτι ἔχει ἐν ἑαυτῷ δύναμιν ἀνωτέραν τῶν στοιχείων τῆς φύσεως. Ῥοβέρτος Φούλτων κἀλεῖται ὁ νομίζων ὅτι ἐφευρε τὴν δύναμιν ταύτην. Τὸ πλοῖον κινεῖται, πλέει, αἴφνης ὅμως ἴσταται ἀκίνητον—ὁ ὄχλος γελᾷ, κρυγάζει, συρίζει· συρίζει καὶ αὐτός ὁ πατήρ τοῦ Φούλτωνος. «Ὅποια αὐθάδεια! ὅποια παρρησιότης! τοῦ πρόπει νὰ κλεισθῇ εἰς φρενοκομεῖον!» Εἶχε συντριβῆ μικρὸν τι κερρίον, ἀνακόψαν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὴν κίνησιν τῆς μηχανῆς· τὸ κερρίον διαρροῦται, στρέφονται οἱ τροχοί, τὸ σκάφος κατανικᾷ τὴν ἀντίστασιν τοῦ ὕδατος, καὶ πλέει τὸ πλοῖον! . . . Ὁ ἀτμός μεταβάλλει ἐν τῷ κόσμῳ τὰς ὥρας εἰς λεπτά.

Διὰ πτερόγων κραταιῶν τὸ πνεῦμα τῆς ἰστορίας ἰστέμενον διὰ μέσου τῶν αἰώνων—πρὸς ἐνθάρρυνσιν καὶ παρηγορίαν, καὶ ἀναρρίψασιν τοῦ ζήλου τῶν ἐπερχομένων γενεῶν—δεικνύει εἰς εἰκόνας περιλαμπεῖς καὶ φωτεινάς ἐπὶ ζοφεροῦ βάθους τὴν πρὸς τὴν δόξαν ἄγουσαν ἀκανθώδη ἀτραπὸν, ἥτις δὲν παρατοῦται, ὡς ἐν τοῖς μύθοις, εἰς ἀγλήν καὶ χαρὰν ἐν τῷ κἄτω τούτῳ κόσμῳ, ἀλλ' ὑπερπηδῶσα τοὺς χρόνους ἀπαθανατίζει τοὺς ταῦτην διανύσαντας ἐν τῇ αἰωνιότητι. **

Ἡ κατάχρησις τοῦ πεπηγμένου ὕδατος εἶναι φρονικὴ ὅσον καὶ ἡ κατάχρησις τῶν πνευματικῶν ποτῶν. Ἄν εἰς τινὰ, καταβεβλημένον ὑπὸ τοῦ καύσωνος, δοθῇ ἐν μόνον ποτήριον πεπηγμένου ὕδατος 32 βαθμῶν, δύναται νὰ τῷ ἐπέλθῃ ἐγχεφαλικὴ συμφορήσις.

Ο ΔΑΚΤΥΛΙΟΣ ΤΟΥ ΑΡΡΑΒΩΝΟΣ

Τὸ ἔθιμον τοῦ ἀνταλλάσσειν δακτύλιον πρὸς ἰσπραγίαν τινῶν συναλλαγῶν, κυριώτατα δὲ τῆς εἰς γάμον ἐνώσεως, εἶναι κοινότατον ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ καὶ ἐν γένει παρὰ τοῖς πλείστοις λαοῖς τῆς γῆς· εἶναι δὲ τοσοῦτον διαδεδομένον, διότι ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκεῖνων συμβόλων, ἅτινα διετηρήθησαν ἀναλλοίωτα μέχρις ἡμῶν ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων. Τοιαῦτα σύμβολα εὐρίσκονται ἐν χρήσει ἰδίως κατὰ τὰς σπουδαιοτάτας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου περιστάσεις, τὸν γάμον κατ' ἐξοχὴν καὶ τὸν θάνατον, καίτοι ἡ σημασία αὐτῶν ἕνεκα τοῦ χρόνου ἐλησημονήθη τέλειον ὑπὸ τῶν μετ' εὐλαθείας ἐμμενόντων εἰς τὴν τήρησιν αὐτῶν.

Κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἀναπτύξεως τῶν λαῶν, ἐν τοῖς γραπτοῖς καὶ τοῖς ἀγραφοῖς νόμοις αὐτῶν τὰ σύμβολα κατέχουσιν ἐξέχουσαν θέσιν. Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην εἰκονικῆς τινος πράξεως ἢ παρρησιότητος, πρὸς ἐνδείξιν τῆς ἰερότητος τῆς συναλλαγῆς καὶ τῆς ὑποχρέωσος πρὸς πιστὴν αὐτῆς τήρησιν, ἀφ' οὗ οἱ ἀτελεῖς νόμοι ἀδυνατοῦσι νὰ παράσχωσι τὰς ἀπαιτούμενας ἐγγυήσεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἀμοιβαίων ὑποχρεώσεων. Ὅτιω βλέπομεν ὅτι ἐν τοῖς ἠρωϊκοῖς χρόνοις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μεγίστη ἀποδίδεται ἀξία εἰς τὰ σύμβολα, ἐν ᾧ τοῦναντίον συμβαίνει καθ' ἡ ἐποχὴν ἡμερᾶς ἐν Ἑλλάδι ὁ πολιτισμὸς. Οἱ νόμοι τῶν ἑσπερίων λαῶν, ἰδίως τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Σκανδιναυῶν, κατὰ τὸν μεσαῖονα βεῖθουσι συμβόλων, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ νόμοι πολλῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν. Ἡ δὲ χριστιανικὴ ἐκκλησία, μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἐξαλείψῃ ταῦτα, ἠναγκάσθη νὰ τὰ υἱοθετήσῃ οὕτως εἰπεῖν, περιλαβοῦσα αὐτὰ ἐν τοῖς θερησκευτικοῖς τύποις· ἕνεκα τούτου αἱ ἀκολουθεῖ τοῦ γάμου, τοῦ βαπτίσματος, αἱ νεκρώσιμοι, εἰσὶ μεστὰι τοιαύτων ἀρχαίων ἐθνικῶν συμβόλων, ἐν οἷς συγκαταλέγεται καὶ ὁ δακτύλιος τοῦ ἀρραβῶνος.

Παρὰ τοῖς ἐκχριστιανισθεῖσιν Ἕλλησιν οἱ γάμοι ἐτελοῦντο ἐπὶ μακρὸν ἀπαρλλάκτως ὡς παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς, ὡς τοὺς ἐκάλουν τότε, πρόγονοι αὐτῶν, ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς πέμπτης μ.Χ. ἐκατονταετηρίδος ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος κτεξανίσταται κατὰ τῶν λειψάνων τούτων τοῦ ἀρχαίου θερησκείματος, καὶ δριμύς ἐπιπίπτει κατὰ τῶν ἐμμενόντων εἰς ταῦτα, τὸ ἀντιχριστιανικὸν αὐτῶν καταδεικνύς. Ἀλλ' ἡ ἀποκέρυξις ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἴσχυσε νὰ καταργήσῃ συνήθειαν ἀρχαιοτάτας καὶ βαθέως ἐρριζωμένης ἐν τῷ πνεύματι τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία συμπεριέλαθεν ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ γάμου, ἢ μᾶλλον ὡς βάσιν ταύτης ἐθεώρησε, τοὺς δακτυλίους τοῦ ἀρραβῶνος, τοὺς στεφά-

νους, τὰς ὀρηστικὰς κινήσεις καὶ τὰ τούτοις ὅμοια σύμβολα. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἱεροτελεστία ἐθεωρήθη ἀπαραίτητον τοῦ γάμου στοιχεῖον περὶ τὸ 893 διὰ τῆς 89 νεαρᾶς τοῦ αυτοκράτορος Λέοντος· ἀλλ' ἡ μέχρις ἡμῶν περιωθηθεῖσα καὶ τελομένη νῦν ἀκολουθία, ἥτις εὐρηται ἐν ἅπασι τοῖς Ὀρολογίαις καὶ τοῖς Ἀγισματηρίοις, φαίνεται συνταχθεῖσα μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὡς ἐκ τῆς γλώσσης αὐτῆς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν.

Ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ ταύτῃ ἀναφέρονται ἐν τινι εὐχῇ παραδείγματα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ συνήθεια αὕτη ἀπορρέει ἐκ τῶν θερησκευτικῶν παραδόσεων. «Σὺ γάρ, Κύριε, ὑπέδειξας διδασχαι τὸν ἀρραβῶνα, καὶ στηρίζεσθαι ἐν παντί. Διὰ δακτυλιδίου ἐδόθη ἐξουσία τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ διὰ δακτυλιδίου «ἐδοξάσθη Δαυὶδ ἐν χώρᾳ Βαβυλῶνος διὰ δακτυλιδίου ἐφανερῶθη ἡ ἀλήθεια τῆς Θάμαρ»· διὰ δακτυλιδίου ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος, ὁ ποικτικῶν, γέγονεν ἐπὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Δότε ἡγάρ φησι δακτυλιδίον ἐπὶ τὴν δεξιάν αὐτοῦ, καὶ ἔσσαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν φαγόντες εὐφρανθῶμεν.» Προφανῶς ὅμως ἐλήφθη ἀμέσως ἐκ τοῦ βωμικικοῦ ἔθιμου. Οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἐν πάσις σχεδὸν ταῖς συναλλαγαῖς αὐτῶν ἀντήλλασσον δακτυλίους, διετήρησαν κατ' ἐξοχὴν ἐν τῷ ἀρραβῶνι τὸ ἔθος τοῦτο (annulus pronubus).

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁ δακτύλιος τοῦ ἀρραβῶνος εἶναι ἔθιμον κοινὸν εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς λαούς. Παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς κἀλεῖται σύμβολον, καὶ ἡ φράσις ἐπέδρασε δακτυλίδι, ὡς παρ' ἡμῶν ἡ ὁμοία εἶδαλε δακτυλίδι, εἶναι ταυτόσημος τῷ ἐνυμφεῖθι. Συνήθως ὁ δακτύλιος τίθεται εἰς τὸν παράμεσον, διότι οἱ ἀρχαῖοι, οἵτινες ἠγνόουν τὸν φυσικὸν νόμον τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, ἐνόμιζον ὅτι μία φλέψ τοῦ δακτύλου τούτου συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς καρδίας. Ἐνεκα τούτου οἱ Πέρσαι κἀλοῦσι τὸν παράμεσον δακτύλιον, ἐν ᾧ τοῦναντίον παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς καὶ ἄλλοις Μωαμεθανοῖς ὁ δακτύλιος τίθεται κατὰ προτίμησιν εἰς τὸν μικρὸν ἢ ὀπίτην δακτύλον.

Ἡ ἀρχικὴ σημασία τοῦ πηγασμίου τούτου συμβόλου, ἐγκεῖται ἐν τῇ ἰδέᾳ τῶν πρώτων ἀνθρώπων, καθ' ἣν ἡ σύζυγος ἐθεωρεῖτο δούλη τοῦ ἀνδρὸς. Ὁ δακτύλιος ἦν σύμβολον δουλείας· παρίστησιν ἕνα τῶν κρίκων τῆς ἀλύσεως, ἣν φέρει ὁ δούλος. Κατὰ τινὰ ἀρχαῖον μῦθον, ὃν ἀναφέρει ὁ Πλίνιος, ὁ Προμηθεὺς ἀπαλλαγεῖς τῶν αἰωνίων δεσμῶν ἐν τῷ Καυκάσῳ ὑπὸ τοῦ Διὸς, ὑπεχρεώθη ὑπὸ τούτου νὰ φέρῃ ἐσκαεῖ δακτύλιον πρὸς ἀνάμνησιν τῆς τιμωρίας του. Ἐν Ἀνατολῇ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Reinaud ἐν τῇ σπουδαίᾳ περιγραφῇ τῶν ἀσιατικῶν μνημείων τοῦ μουσεῖου τοῦ δουκὸς Βλακῆς, δακτύ-

λιος ἀντί ἐνωτίου εἰς τὸ οὖς; θεωρεῖται ὡς σύμβολον δουλείας, αἱ δὲ φράσεις «ἔχει τρυπημένον τὸ οὖς» ἢ «ἔχει δικτυλίδιον εἰς τὸ οὖς», σημαίνουν τὸν δούλον.

Τὴν δουλικὴν θέσιν τῆς γυναικὸς ἀπέναντι τοῦ ἀνδρὸς ἐμφαίνουν καὶ πολλὰ ἄλλα ἀρχαῖα σύμβολα ἐν τῇ τελετῇ τοῦ γάμου, ὧν τινὰ διετήρησε καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς λαός. Περὶ τούτων ἴσως ἀργότερον ποιήσωμεν ἐκτενῆ λόγον.

Ἐν Μονάχῳ.

N. Γ. Π.

ΚΑΙ-ΤΑ-ΛΟΙΠΑ

Ὅτε ὁ φίλος τοῦ Μαικήνα καὶ τοῦ Φαλερινοῦ οἶνον Ὁράτιος συνεδούλευε τὸ ἐν ὀλίγοις ποιλία, multa in parva, δὲν ἠδύνατο θεσβαίω; νὰ προῖδῃ πόσον μίαν ἡμέραν τὸ μικροσκοπικὸν etc. (et caetera, caetera, caeterumque, κτλ., καὶ-τὰ-λοιπὰ, καὶ τὰ ἄλλα, ἢ ἀκριβέστερον καὶ τὰ ἕτερα ἢ χέτερα) ἤθελεν ἐκπληρώσει τὸ σφῶν αὐτοῦ πράγματι. Δὲν ὑπάρχει λέξις ἐν τῇ γλώσσῃ λέγουσα τόσα πολλὰ καὶ μεγάλα ὅσα τὸ μικρότατον κτλ. Καὶ αὐτὸ ἐστὶ τὸ τίποτε τῶν γυναικῶν ὀφείλει νὰ κλίνη γόνυ ἀπέναντι τοῦ κτλ. Ἡ πολυτίμος αὕτη λέξις ἔχει ἀριστοκρατικωτάτην τὴν καταγωγὴν ἢ γενεολογίαν ἀναβαίνει μέχρις Οὐίγγιλίου καὶ Κικέρωνος. Ἄλλ' ἐν τῷ μεσαιωνικῷ κατακλισμῷ κῆπως καὶ αὕτη ἐξέπεσε τῆς ἀρχαίας δόξης καὶ ἐγένετο τὸ ἄρτυμα τῆς φιλολογίας τῶν συμβολαιογράφων ἢ νοταρίων, ὡς ἐκάλουν ἄλλοτε αὐτοὺς, πρὶν ἢ νεωτέρῳ εὐρυτῷ ἐφεύρη τὸ ὀλιγοσύλλαβον ὄνομα συμβολαιογράφος. Ἀνθρώποι φρονίμοι καὶ θετικοὶ οἱ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης tabularii ἤξευραν ὅτι τὰ ποιλία τὰ λόγια εἶναι φεῶγια, κατὰ τὸ δημῶδες, καὶ δι' ἐνὸς ἀπλουστάτου et caetera ἀντικαθίστων ἐν τοῖς ἐγγράφοις τὰς σχοινοτενεῖς ἀναπτύξεις τῶν σημερινῶν συμβολαιογράφων, οἵτινες εἰς τὰ προικοσύμφωνα καὶ αὐτοὺς ἐστὶ τοὺς τετελεσμένους καὶ τετελεσμένους δὲν ἀπαξιοῦσι νὰ καταγράψωσιν. Οὕτως ἐκείνοι, τὴν μικρολογίαν ἀποφεύγοντες, ἔλεγον λακωνικῶς: Promittentes et caetera... Obligantes et caetera... Renuntiantes et caetera..., ἀφίνοντες τὴν ἐξήγησιν τοῦ et caetera εἰς τὴν συνείδησιν τῶν συμβαλλομένων μερῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ μεταξὺ χρήσεως καὶ καταχρήσεως δὲν ὑπάρχει εἰμὴ μόνῃ ἢ πρόθεσις, τὰ συμβολαιογραφικὰ ἐδέσματα εἶχον κατακτῆσαι τόσῳ ἀλμυρά, ὥστε πᾶν ἐν αὐτοῖς ἄρτυμα αὐστηρῶς ἀπηγορεύθη ἢ δὲ γαλλικὴ σοφία διηκόνισε τοῦ ἀρτύματος τὴν μνήμην διὰ τῆς ἐξῆς προσημίας: «Dieu nous garde des quiproquos d'apothicaire et des et caetera de notaire.» Ἦτοι: «Νὰ μὰς φυλάττῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ φαρμακοποιοῦ τὰ λάθη καὶ ἀπὸ τοῦ συμβολαιογράφου τὰ κτλ.» Ἐξωσθὲν ἐκ

τῶν συμβολαιογραφικῶν γραφείων τὸ ταλαίπωρον κτλ. ἐκρούσε τὰς θύρας τῶν ἀριστοκρατικῶν μεγάρων, ἐνθ' ἔλπιδα εὐμενεστάτης ἐτυχῆν ὑποδοχῆς. Οἱ μεγάλοι οὐ μόνον περιποιήθησαν τὸ ὄφρα μὲτὰ πατρικῆς τῶν ἰστορίας ἀλλὰ καὶ τὸ υἱοθέτησαν, δώσαντες αὐτῷ ἐν τῇ ἐπιστολογραφίᾳ θέσιν ἐπίζηλον. Ἐκ τοῦ δόκτορος ἢ διδάκτορος μέχρι τοῦ ἱππότη (καὶ ἢ ἔλας εὐτυχῶς ἀναδεικνύει συχνάκις τοιοῦτους), ἐκ τοῦ ἱππότη μέχρι τοῦ πρίγκιπος πάσας ταύτας τὰς βαθμίδας τῆς κοινωνικῆς κλίμακος δύναται ἐν ἀπλοῦν κτλ. νὰ ὑποδεικνύη καὶ ὑπανίσταται ὥστε ὁ καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπος ὀφείλει αὐτῷ ἐν σεβασμῶν φέρεει καὶ εἰς προσωποδορῶν, ἀγνοῶν ὅποιον ἄτομον ὑπὸ τὸ προσωπεῖον κρύπτεται. Ἐν γένει τὸ κτλ. εἶναι πρὸς τοὺς τίτλους, ὅτι πρὸς τὸν ἔμπορον ἢ πιστὸν. Ἡ πίστις εἶναι ἡ σκιά τῶν κεφαλαίων, ὡς καὶ τὸ κτλ. εἶναι ἡ σκιά τῶν τίτλων. Πρέπει ὁ ἔμπορος νὰ ἔχη κεφάλαια ἢ ἀποκτήσῃ πίστιν ὀφείλει ὡσαύτως νὰ ἔχη τίτλους ὁ θέλων τὴν ὑπογραφὴν τοῦ διὰ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κτλ. νὰ συνοδεύῃ. Ὅπως δὲ πᾶν σῶμα μεγαθύνη τὴν ἐξ αὐτοῦ ἐκπεμπομένην σκιά, οὕτω καὶ ἡ πίστις εἶναι πάντοτε ἀνωτέρα τῶν πραγματικῶν τοῦ ἔμπορου κεφαλαίων. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἢ τοῖς ἐγγράφοις τῶν γραμμάτων τὰ παρακολουθοῦντα τοὺς τίτλους κτλ. ἀνοίγουσι τῷ ἀναγινώσκοντι εὐρύτατον ὀρίζοντα ὑποθέσεων περὶ τῆς ἐπιστημότητος, ἐκλαμπρότητος, ἐξοχότητος καὶ διασημότητος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὑποκειμένου. Ἄλλ' ὡς ὑπάρχουσιν ἔμποροι ἄνευ κεφαλαίων διὰ μόνου τοῦ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης; ἔμπορευόμενοι, οὕτως ὑπάρχουσι καὶ τιτλοφόροι μόνον τίτλων ἔχοντες τὸ ζῆλον κτλ. Ἀνήκουσι δὲ οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς τὴν πολιτείαν τῶν γραμμάτων, ἐπὶ τίτλους ἐπιστημονικοῖς; σεμνυνομένοι καὶ εἰσὶ συγγραφεῖς πονημάτων, μέλη ἀκαδημιῶν, ἱππῶται ταγματῶν διαφόρων κτλ., κτλ., κτλ., ἀλλὰ, λίαν μετριόφρονες τυγχάνοντες, κρύπτουσι πάντοτε τὸ ὄνομα τῶν ὑπὸ τρεῖς ἀστερίσκους ἢ ἀλφαριθμητικὸν τι στοιχείον. Ἄλλὰ τί πρὸς τοῦτο; ἢ ἀναίσχυντῆ ἀγυρτῶν τινῶν δὲν δύναται νὰ μαρῆν τὰς δάφνας τοῦ κτλ., καθὼς τοῦ δηλήτου τὰ βαδίσματα οὐδαμῶς προστρέβουσιν ὕβριν εἰς τὸ κλέος τοῦ ὄνου ἀμφοτέρων τὴν δόξαν καθιέρωσε τὸ ἐν πολέμοις βεῦσαν αἶμα.

Ἀνοίξωμεν τὸ βιβλίον τῆς ἱστορίας ἵνα πεισθῶσιν οἱ δίσπιστοι. «Συνέβη δὲ ἐν ἔτει ἀπὸ Σωτῆρος 1286, λέγει ὁ Χόπρ, νὰ ἀρπάσωσιν οἱ πειρατὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ κ. Βαρθολομαίου Γκιζη ὄνον ὀχυρὴν ἐκ τῶν ὠραιότερων, καὶ φέροντα τὰ σημεῖα τοῦ ἰδιοκτήτου, καὶ νὰ τὸν μεταβιβάσωσιν εἰς Νάξον ὅπου τὸν ἐπώλησαν τῷ κυρίῳ Γουλιέλμῳ Σκνοῦδῳ, υἱῷ τοῦ κυρίου Μάρκου, δουκὸς τῆς Νάξου καὶ Ἀνδρου. Ὁ κύριος

Βαρθολομαῖος ἐξηγρώθη ἐπὶ τοσοῦτον διὰ τὴν αὐτῷ προσγινομένην ὕβριν, ὥστε ὀπίστας τὰ πλοῖα ἔλα καὶ ἂν εἶχεν, ἀπῆλθε μὲ ἐχθρικοὺς σκοποὺς εἰς ἐκπολιόρρησιν τοῦ φρουρίου ἐπὶ τῆς νήσου Σέρου διηύθυνε δὲ τὰς πολιορρηκτικὰς μηχανὰς τοῦ καὶ προσῆγεν αὐτὰς κατὰ τῆς ἀκροπόλεως, ὥστε παρ' ὀλίγον ἐκυρίευσεν αὐτήν. Εὐτυχῶς διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Σέρου πλοῖα τῶ Σκνοῦδῳ φιλικὰ ἐκείθεν διερχόμενα ἔλυσαν τὴν πολιορρηκίαν, καὶ οἱ περὶ ὄνου ἐρίζοντες Βαρθολομαῖος Γκιζης καὶ Μάρκος Σκνοῦδος μεταβάντες εἰς Βύριπον συνεβιβάσθησαν τῇ μεσολαβήσει τῶν ἐκεί κρατούντων Ἑνετῶν, μεταμελόμενοι βεβαίως ὅτι ἐδαπάνησαν ἀμφοτέρω τὰ μέρη ὑπὲρ τῆς 30,000 θαρῶν σολιδίων χθρὶν ἐνὸς ὄνου. Ὁ τοῦ κυρίου Βαρθολομαίου δὲν πρέπει νὰ ἦναι θεσβαίω; ὁ μόνος ὄνος ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου ἐπολέμησαν ἄνθρωποι καὶ ἐδαπάνησαν χρήματα.

Πόλεμος ἐπίτις, καὶ καταστρεπτικὸς μάστις, ἠγέρθη, κατὰ τὸ 1655, μεταξὺ Σουηδικῆς καὶ Πολωνίας, τὴν φορὰν ταύτην ὅμως οὐχὶ ἐνεκα ζώου, τοῦλάχιστον τετραπόδου, ἀλλὰ διότι ἐβασίλευ; Ἰωάννης Καζιμίρος, γράφων πρὸς τὴν πριόητον τῆς Σουηδικῆς Χρηστίναν καὶ ἀπαρῆθάν τοὺς τίτλους τῆς, παρέλειψεν ἐν κτλ. Ὁ ἀπλοῖκος Καζιμίρος εἶχε θέσει μόνον δύο ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς, οἱ δὲ Σουηδοὶ τῷ ἀφῆρασαν τὸ τρίτον διὰ τῆς λόγους.

ΕΡΗΝΑΙΟΣ ΑΣΙΑΤΗΣ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη.

Ἡ λέξις διαθήκη ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἑβραϊκὴν *berith* καὶ τὴν λατινικὴν *testamentum* ἢ ἐπιωνυμία ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ καινῇ διαθήκῃ δὲν πρέπει νὰ ληρῆθῃ ἐπὶ τῆς κοινῆς παραδεδομένης σημασίας, καθ' ἣν δηλοῖ τὴν τελευταίαν ἀνθρώπου τινὸς διάταξιν, ἐκτελεσθησομένην μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀλλὰ καθόλου ἀντὶ τῆς ἐπαγγελίας, συνθήκης, ἣν ὁ Θεὸς ἐποίησε μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἐπὶ τῆς ἐνοίας τῆς συνθήκης λαμβάνεται ἐνίοτε καὶ παρὰ τοῖς θύραθεν συγγραφεῦσιν, ὡς ἐσημείωσεν ὁ Ἰερώνυμος. Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἐννοίαν *διαθήκη* σημαίνει τὴν πάνδημον διακήρυξιν τῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους θελήσεως περὶ τῶν δεδομένων αὐτοῖς νόμων, ἐντολῶν καὶ ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*. Θέλεις νὰ ἦσαι εὐτυχῆς ἐπὶ μίαν ἡμέραν; Φόρεσον νέον ἔνδυμα.—Ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα; Σπάξε χθρὸν καὶ εὐωχῆθητι.—Ἐπὶ ἓνα μῆνα; Κερασινομίαν δίκην.—Ἐπὶ ἓν ἔτος; Νυμφεύθητι.—Καθ' ὄλον σου τὸν βίον; Ἐσο τίμιος ἄνθρωπος. (Γαλλικὴ προσημία).

*. Ἡ καρδία τοῦ ἄφρονος εἶνε εἰς τὴν γλῶσσαν του, ἢ γλῶσσα τοῦ φρονίμου εἶνε εἰς τὴν καρδίαν του. (Ἀραβικὴ προσημία).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Φρικῶδες συμβῆν.

Τὸ ἐξῆς φρικῶδες συμβῆν, τὸ ὁποῖον ἀναγινώσκω εἰς τὸν *Παρασσόν*, ἐγένετο εἰς ἀπόστασιν μικρὰν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ θρῆικον *Μακδόναλδ* ἀποπλεύσαν ἐκ Βοστώνης ἀπῆντησε σχεδὶν μόλις ἐπιπλεύσαν τοῦ ὕδατος, ἐφ' ἧς ἦσαν δύο ἄνθρωποι, ὧν ὁ ἕτερος ἀπέβησε μετὰ τινὰς ὥρας. Ὁ ἐπιζήσας δικηγήθη τὰ ἐξῆς: Ἡ σχεδία ἀπετελείτο ἐκ λειψάνων τοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου *Μαρίμ*, ὑπὲρ ἐκ Γεωργίας ἐπλεον εἰς Βελγίῳ μὲ πληρωμα δεκατρεσάρων ἀνδρῶν. Εἰς τὸ πλοῖον, ἄγνωστον πῶς, ἠνεόχθη ὀπῆ, δι' ἧς εἰσώρμησε τὸ ὕδωρ καταπλημμυρῆσαν τὰ πάντα. Αἱ τροφαὶ ἀπόλωλον, ἀλλὰ τὸ πλοῖον δὲν ἐβυθίσθη, ἀλλ' ἐκλίεν εἰς τὰ πλάγια κατ' ἀρχάς, καὶ ἀφοῦ οἱ ἴστοι ἐθραύσθησαν ἔλαβε τὴν ὀρίζοντιαν θέσιν. Οἱ δεκατέσσαρες ἄνδρες τοῦ πληρωμάτος εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος χωρὶς τροφῆς καὶ ὕδατος. Ἡ πείνα ἐθέριζε πάντας καὶ βαθμηδὸν ἀνά εἰς ὑπέκλυπεν εἰς τρομαρὸν θάνατον τότε οἱ σύντροφοὶ του τῷ ἦνοιγον τὸν λακιδόν, ἔπινον τὸ αἷμά του καὶ διενέμοντο τὴν καρδίαν καὶ τὰ μυελὰ του, ἄτινα ἔτρωγον ὡμὰ, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος ἔρριπτον εἰς τὴν θάλασσαν. Πρὸ τριάκοντα δύο ἡμερῶν εἶχε συμβῆ τὸ δυστύχημα καὶ ἐκ τῶν δεκαεξὶ ναυτῶν ἀπέμειναν οἱ δύο περισωθέντες ὑπὸ τοῦ *Μακδόναλδ*, τραφέντες ἐπὶ τοσαύτας ἡμέρας, διὰ τοῦ κρέατος τῶν διαδοχικῶς ἀποθανόντων συντρόφων των.

Γλωσσῶν χαρακτηρισμοί.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ πέμπτος, ὅστις ἦτο κάτοχος πολλῶν γλωσσῶν, ἐχαρακτήρισε τὰς κυριώτερας εὐρωπαϊκὰς ὡς ἐξῆς: «Πρέπει νὰ ὀμιλῆ τις ἰσπανιστὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ, γαλλιστὶ μετὰ τοῦ φίλου του, ἰταλιστὶ μετὰ τῆς φίλης του, γερμανιστὶ πρὸς ἵππους καὶ ἀγγλιστὶ πρὸς πτηνά.» Ἐνοῶν ὅτι ἡ μὲν ἰσπανικὴ διακρίνεται διὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτῆς, ἢ γαλλικὴ διὰ τὴν σαφήνειαν, ἢ ἰταλικὴ διὰ τὴν γλυκύτητα, ἢ γερμανικὴ διὰ τὸ τραχὺ αὐτῆς καὶ ἢ ἀγγλικὴ διὰ τὸ συριστικόν. Τὴν αὐτὴν ιδέαν ἐξέφρασε μὲ μικρὰν διαφορὰν καὶ τις ἱππότης ἐκ Καστιλλίας. «Ἐν τῷ ἐπιγεῖῳ παραδείσῳ, ἔλεγεν οὗτος, ὁ Θεὸς ὀμιλεῖ ἰσπανιστὶ, ὁ ἄνθρωπος γαλλιστὶ, ἢ γυνὴ ἰταλιστὶ καὶ ὁ ὄφις ἀγγλιστὶ.» Ἄγνωστον ἂν ὁ αὐτοκράτωρ ἐμιμήθη τοὺς λόγους τοῦ ἰσπανοῦ ἱππότη ἢ οὗτος τοὺς τοῦ αὐτοκράτορος; τὸ πιθανώτερον εἶνε ὅτι ἀμφοτέρω ἐκ κοι-

νῆς ἠρύσθησαν αὐτοὺς πηγῆς, δημῶδους τινὸς ἴσως παροιμίας.

Τοιαύτας διακρίσεις τῶν γλωσσῶν κάμνουσι καὶ οἱ Ἀσιανοί. Κατὰ τινὰ ἀνταρκτικὴν παροιμίαν, ἡ ἀραβικὴ εἶνε κατὰλληλος πρὸς κοιλίαν τῶν ἀνθρώπων, ἡ περσικὴ πρὸς πειθῶ καὶ ἡ τουρκικὴ πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῶν. Ὡς ἀναφέρει δὲ τις ὁμοίος μῦθος, ὁ ὄφις ἐπλάνησε τὴν γυναῖκα ὀμιλῶν ἀραβιστί, ὁ Ἄδάμ. καὶ ἡ Εὐκ ἐξέφραζον τὰ τρυφερά των αἰσθήματα πρὸς ἀλλήλους περσιστί, καὶ ὁ ἄγγελος ἐξεδιώξεν αὐτοὺς τῆς Ἐδέμ διὰ τουρκικῶν ἀπειλῶν. Ὁ Μωάμεθ ἔγραψε μὲν ἀραβιστί τὸ Κοράνιον, ἔλεγε ὅμως ὅτι ἡ ἐν τῷ Παραδείσῳ ὀμιλουμένη γλώσσα εἶνε ἡ περσικὴ, ἕνεκα τῆς χάριτος καὶ τῆς γλυκύτητος αὐτῆς.

Πέπλος ἐξ εἰκοσιτεσσάρων τολουπανίων.

Τὴν ἀραχνιώδη λεπτότητα τοῦ Ἰνδικοῦ τολουπανίου ἀποδεικνύει τὸ ἐπόμενον ἀνέκδοτον Ἐκσιλεύς τις τῶν Ἰνδιῶν ἐπέπληττε ποτε τὴν θυγατέρα του, ὡς καλυπτομένην πάνυ διαφανῶς· ἐκείνη δὲ, πρὸς δικαιολόγησίν της, ἐπέδειξεν αὐτῷ ὅτι ὁ πέπλος της συνέκειτο ἐξ εἰκοσιτεσσάρων ἀλλεπαλλήλων τολουπανίων!!

Εἰς ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ χρήσεως τοῦ πάγου.

Ὁ πάγος ἕνεκα τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων κατήντησεν ἐν μεγίστῃ χρήσει οὐχὶ μόνον ἐν τοῖς εὐκράτοις κλίμασιν ὡς εὐάρεστον, ἐν κραιφθεροῦς μάλιστα, τοῦ ὕδατος, διαφόρων ποτῶν καὶ ἄλλων παρασκευασμάτων, διορθωτικῶν τῆς θερμοκρασίας καὶ συστατικῶν, ἀλλὰ συνάμα ἐν ἅπασιν τοῖς κλίμασιν καὶ οἰκιδήποτε τοῦ ἔτους ὥρα ὡς μέσον θεραπευτικῶν πολλῶν ἀνυσιμώτατον κατὰ πολλῶν νοσημάτων. Ἐν Ἑλλάδι δὲ ἀπὸ τινῶν ἑτῶν ἡ χρῆσις αὐτοῦ καὶ ὡς θρεπτικοῦ καὶ ὡς θεραπευτικοῦ μέσου πολλαπλασιάζεται, δύνανται τις δὲ νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν Ἀθήναις κατέστη ἤδη κοινὴ. Ἐπειδὴ ὅμως περὶ αὐτοῦ ὡς θρεπτικοῦ μέσου πολλὰκις σφαλερὰς γνώμας ἀκούει τις πρὸς τῷ λαῷ, καλὸν εἶναι οἱ ἀναγνώσται τῆς Ἐστίας, ὧν οἱ πλεῖστοι θεδαίως εἶναι παροφάγοι ἢ παρωτοφάγοι, νὰ ἔχωσι δι' αὐτῆς ὀδηγίας τινὰς, ὅπως ἀποφεύγῃσι συνεπίαις ἐπηρεαζούσας τὴν πορείαν τῆς ὑγιεινῆς τοῦ σώματος των καταστάσεως.

Χρῆσιν πάγου ὀρμευφύτως οὕτως εἰπεῖν καὶ πάνυ καταλλήλως ἐπιθυμεῖ νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος ὁπόταν ἡ θερμοκρασία εἶτε τῆς ἀτμοσφαιρας, ὡς ἐν θέρει καὶ ἐν αἰθουσῇ κεκλεισμένη καὶ θερμῇ, ἦναι ὑψηλῇ, εἶτε ἡ τοῦ σώματος, ἕνεκα βιαίων κινήσεων, δρόμου μακροῦ ἢ καὶ νόσου τινὸς φλογιστικῆς, ἔχῃ ὑπερβῆ τὰ φυσιολογικὰ ὄρια. Εἰς ἀμφοτέρως λοιπὸν τὰς περιπτώσεις

ταύτας ἐπιθυμῶν τις νὰ κάμῃ χρῆσιν πάγου ἢ τῶν δι' αὐτοῦ παραγομένων, πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῷ ὀργανισμῷ εἰσάγει οὐσίαν ἧς ἡ θερμοκρασία εὐρίσκειται ἐν ἀντιθέτῳ κατωτέρῳ μοίρῃ πρὸς ἐκείνην τοῦ σώματος καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ, διότι τούτων μὲν ἡ φυσιολογικὴ θερμοκρασία κατὰ μέσον ἔσον εἶναι μεταξὺ 36,"5 καὶ 37,"5 τοῦ 100 ὁσάμου θερμομέτρου, τοῦ δὲ πάγου ὡς γνωστὸν καὶ τῶν δι' αὐτοῦ παρασκευαζομένων οὐδέποτε ἡ θερμοκρασία δυνατὸν νὰ ἦναι ὑψηλοτέρα τοῦ 0 ὁ τῷ αὐτοῦ θερμομέτρου. Πρέπει λοιπὸν ἴον ὁ στόμαχος οὐδέποτε νὰ ἦναι κενός, καὶ διὰ τοῦτο καλλίστη θέλει εἶσθαι ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις παγωτοπωλείοις τῆς μετὰ τῶν παγωτῶν χρήσεως διπύρων ἢ καὶ ἄλλων ὀμοίων ζυμαρικῶν, ὁπόταν ἐξ ἀνάγκης γούνηται τις ἐξ αὐτῶν κενὸ ἔντος τοῦ στομάχου δι' ἄλλων σιτίων. Ἐν ἀφθόνῳ ἐπιδρώσει τοῦ σώματος πρέπει νὰ παρέρχηται χρονικὸν τι διάστημα κατ' ἐλάχιστον 5-10 ὥρας, ἀναλόγως τῆς ἰσχυρᾶς ἢ ἀσθενοῦς σωματικῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου· καὶ τέλος 3ον ἡ εἰσαγωγή πρέπει νὰ γίνηται ἐν μικρᾷ ποσότητι καὶ κατὰ διαλείμματα χρονικὰ σχετικὰ μὲ τὴν παρέλευσιν τῆς ἐν στόματι καὶ μέχρι τοῦ στομάχου πρώτης ψυχρᾶς ἐντύψεως.—Τοὺς κανόνας τούτους πρέπει νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν οὐχὶ μόνον οἱ ἀσθενοῦς ἰδιοσυγκρασίας ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἰσχυρωτάτης, διότι οὗτοι μὲν ἐξ ἀλλοίως ταύτης τῆς χρήσεως τοῦ πάγου εὐκολώτερον δυνατὸν νὰ πάθωσι τὸν στόμαχον καὶ ἐν γένει τὸν πεπτικὸν σωληνα, ἐκεῖνοι δὲ ὑπόκεινται ἐμμέσως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς παθήσεις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἐν ᾧ ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν δὲν ὑστεροῦνται ἐνίοτε τῆς προσβολῆς ὑπὸ νοσημάτων τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Δὲν καταλογίζομεν δὲ τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς αἱ ἐνδιαφερόμεναι γυναῖκες ὀφείλουσι νὰ ζητῶσιν ἐκάστοτε τὴν συμβουλὴν τοῦ οἰκιακοῦ αὐτῶν ἱατροῦ.

Περὶ δὲ τῆς συνηθείας τῆς διὰ πάγου χρήσεως τῶν οἰνοπνευματικῶν ποτῶν σημειοῦμεν ὅτι ἰσχύουσι μὲν οἱ ἀνωτέρω κανόνες, ἐν μεγάλῃ ὅμως ποσότητι αὐτῶν πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ τούτων ἐπιρροὴ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἀβλαβὴς δὲ καὶ μετὰ συνήθειαν καλλίστη εἶναι ἡ χρῆσις μετὰ τῶν παγωτῶν σταγόνων τινῶν ρουμίου, καθ' ὅτι δι' αὐτοῦ ἐλαττοῦται ἡ ἐν τῷ στόματι καὶ μέχρι τοῦ στομάχου λίαν ψυχρὰ ἐντύπωση καὶ συνάμα διότι κατ' ὀλίγον ὁ πάγος διὰ τῆς χημικῆς ἐπιδράσεως τοῦ ρουμίου ἀπόλλυσι μέρος τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων.

Μεταξὺ τοῦ φυσικοῦ πάγου καὶ τοῦ διὰ διαφόρων μεθόδων κατασκευαζομένου τεχνητοῦ ὡς θρεπτικοῦ μέσου, οὐδεμίαν σχεδὸν διαφορὰ ὑπάρχει.

B.